

IZVJEŠĆE U SJENI O PROVEDBI MJERA INTEGRACIJE U HRVATSKOJ

**Autori/ice: članovi/članice Koordinacijskog odbora –
Odbora za promicanje ljudskih prava**

Listopad 2023.

IZDAVAČ: Centar za mirovne studije

AUTORI: Abdoulie Jobe, Fadzai Praise Musakana, Hüseyin Semih Adigüzel, Mohammad Shafi Rassa, Nawar Ghanim Murad, Oladayo Hamidat Hassan, Safaa Salem, Salam Ibrahim Kadhim Al-Nidawi

UREDNICI: Luka Kos, Lucija Mulalić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE: Ramona Morić

PRIJEVOD: Andrea Rudan

LEKTURA: Karla Kostadinovski

Zagreb, listopad 2023.

Dokument se može djelomično reproducirati bez odobrenja izdavača pod uvjetom navođenja izvora i upotrebom u nekomercijalne svrhe.

CENTAR
ZA MIROVNE
STUDIJE

IZVJEŠĆE U SJENI O PROVEDBI MJERA INTEGRACIJE U HRVATSKOJ

**Autori/ice: članovi/članice Koordinacijskog odbora –
Odbora za promicanje ljudskih prava**

Listopad 2023.

Koordinacijski odbor – Odbor za promicanje ljudskih prava:

- Abdoulie Jobe
- Fadzai Praise Musakana
- Mohammad Shafi Rassa
- Nawar Ghanim Murad
- Salam Ibrahim Kadhim Al-Nidawi
- Safaa Salem
- Hüseyin Semih Adigüzel
- Lucija Mulalić
- Luka Kos
- Oladayo Hamidat Hassan

NAPOMENE:

Izvješće, kao i povezano istraživanje, dio je projekta "Promišljanje procesa integracije kao dvosmjernog uključivanja" (*Thinking of integration process as a two-way inclusion*) kojeg financira Fond Europske unije za azil, migracije i integraciju. Sadržaj ovog izvješća predstavlja stavove autora i njihova je isključiva odgovornost. Europska komisija ne prihvaća nikakvu odgovornost za korištenje informacija koje sadrži.

Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Stajališta izražena u ovom izvješću isključiva su odgovornost Centra za mirovne studije i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

U slučaju bilo kakvih pitanja u vezi ovog izvješća slobodno kontaktirajte Centar za mirovne studije na e-mail adresu: cms@cms.hr.

Sadržaj

1. SAŽETAK	6		
2. PREPORUKE	7		
3. IZVJEŠĆE U SJENI O PROVEDBI MJERA INTEGRACIJA U HRVATSKOJ	9		
3.1. Uvod	9		
3.2. Put do Hrvatske: diplomatski odnosi i položaj stranaca u inozemstvu i Hrvatskoj (Oladayo Hamidat Hassan)	10		
3.2.1. Uvod	10		
3.2.2. Problematična područja	10		
3.2.3. Preporuke	13		
3.3. Izazovi za državljane trećih zemalja u reguliranju boravka u Hrvatskoj i utjecaj na njihov položaj (Mohammad Shafi Rassa)	13		
3.3.1. Uvod	13		
3.3.2. Problematična područja	13		
3.3.3. Preporuke	14		
3.4. Početi život ispočetka u Hrvatskoj: pristup obrazovanju za djecu izbjeglice kroz oči roditelja (Safaa Salem)	15		
3.4.1. Uvod	15		
3.4.2. Problematična područja	15		
3.4.3. Preporuke	16		
3.5. Pristup tržištu rada za osobe pod međunarodnom zaštitom (Nawar Ghanim Murad)	16		
3.5.1. Uvod	16		
3.5.2. Problematična područja	16		
3.5.3. Preporuke	18		
3.6. Studiranje u Hrvatskoj – pristup visokoškolskom obrazovanju i pravima iz studentskog standarda za strance s fokusom na osobe pod međunarodnom zaštitom (Hüseyin Semih Adigüzel)	19		
3.6.1. Uvod	19		
3.6.2. Problematična područja	19		
3.6.3. Preporuke	20		
3.7. Pristup visokoškolskom obrazovanju s fokusom na pristup postdiplomskim i doktorskim studijima za strance u Hrvatskoj (Fadzai Praise Musakana)	21		
3.7.1. Uvod	21		
3.7.2. Problematična područja	21		
3.7.3. Preporuke	23		
3.8. Pristup uslugama u zdravstvu za strance, uključujući i osobe pod međunarodnom zaštitom s posebnim osvrtom na brigu o mentalnom zdravlju u Hrvatskoj (Salam Ibrahim Kadhim Al-Nidawi)	24		
3.8.1. Uvod	24		
3.8.2. Problematična područja	24		
3.8.3. Preporuke	26		
3.9. Izazovi za studente iz Afrike u Hrvatskoj (Abdoulie Jobe)	26		
3.9.1. Uvod	26		
3.9.2. Problematična područja	26		
3.9.3. Preporuke	28		
4. ZAKLJUČAK	29		

1. Sažetak

Centar za mirovne studije u okviru projekta „Promišljanje procesa integracije kao dvosmjernog uključivanja“ (*Thinking of integration process as a two-way inclusion, 2inclNG*) potaknuo je na osnivanje Koordinacijskog odbora (*Steering Committee*), koji je uspostavljen od strane dvoje zaposlenika Centra za mirovne studije i osmero članova i članica koji u Hrvatskoj imaju različite pravne statute: izbjeglice, strani studenti, strani radnici, no koji su u ovom procesu radili kao naši kolege i dijelili svoje iskustvo i znanje u području integracije. U okviru rada Koordinacijskog odbora analizirala se provedba integracijskih mjera iz perspektive osoba na koje se integracijske mjere odnose te je rezultat navedenih analiza ovo Izvješće u sjeni.

Izvješće u sjeni sastoji se od 8 kratkih referata u okviru kojih se provedba integracijskih mjera stavlja u kontekst osobno proživljenih iskustava ili svjedočanstva izbjeglica i migranata, a u skladu s metodologijom sadržanom u okviru Shadow Report Toolkit-u kojeg je izradilo Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike (*European Council on Refugees and Exiles*). Nakon svakog referata slijedi popis preporuka usmjerenih prema javnim tijelima koje su izrađene uz pomoć zaposlenika Centra za mirovne studije.

Referate su izvorno pisale na engleskom ili hrvatskom jeziku osobe koje su naznačene kao njihovi autori, dok je uloga Centra za mirovne studije bila da u što manjem opsegu intervenira u sam tekst referata uz pristanak samih autora/ica. Na navedeni način željeli smo postići izvješće koje će na izvoran i autentičan način prenijeti razmišljanja, kritike i preporuke osoba na koje se integracijske mjere odnose. Referati kao ključan dio ovog Izvješća u sjeni time predstavljaju stvarne ljudske priče, a koje odražavaju probleme u sustavu i mjerama koje se provode ili ne provode, odnosno koje nedostaju kako bi integracija uistinu bila uspješna.

Ovo je prvi ovakav izvještaj iz sjene u kontekstu hrvatske integracijske politike i prakse, koji pišu upravo osobe na koje se direktno odnose integracijske mjere. Jedan od ciljeva ovog izvješća jest poticanje inspiracije za što više uključivanja osoba na koje se odnose javne integracijske i migracijske politike u procese njihove izrade i njihovog unaprjeđenja. Nadamo se da će ovakvih i sličnih izvještaja biti još.

2. Preporuke

S obzirom na brojnost tema obrađenih u ovom izvješću, preporuke se odnose na široki spektar područja povezanih s integracijom te integracijskim politikama i mjerama. Najvažnije preporuke popisane su u nastavku ovog teksta, međutim, za razumijevanje svake od njih potrebno je pročitati referate koji se nalaze u sljedećem poglavlju.

IMIGRACIJSKA POLITIKA

1. Izraditi i usvojiti Imigracijsku politiku sukladno članku 246. Zakona o strancima (NN 133/20, 114/22, 151/22) kojom se moraju definirati: (i.) jasni i precizni uvjeti pod kojima se može odbiti izdavanje viza; (ii.) postupak na temelju kojeg osobe iz Nigerije, DR Konga, kao i drugih afričkih i azijskih zemalja mogu legalno ulaziti i boraviti u Hrvatskoj; i (iii.) obveza redovitog preispitivanja razloga i opravdanja odbijanja viza građanima afričkih i azijskih zemalja.

SENZIBILIZACIJA O RASIZMU I DISKRIMINACIJI PREMA STRANCIMA IZ AFRIKE I AZIJE

2. Osigurati i pružiti veću financijsku i druge vrste potpora usmjerenom pristupu podizanja svijesti i informativnim kampanjama o rasizmu i diskriminaciji stranaca koji dolaze iz Afrike i Azije, o mehanizmima prijave rasizma i o postojanju foruma za raspravu o problemima s kojima se suočavaju stranci u Hrvatskoj.

INFORMIRANJE I PODRŠKA DRŽAVLJANIMA TREĆE ZEMLJE U ISPUNJAVANJU BIROKRATSKIH ZAHTEVA

3. Neophodno je državljanima trećih zemalja pružiti odgovarajuće informacije i podršku. To se može postići uspostavom informacijskih centara s višejezičnim osobljem koje će osobama koje ne govore hrvatski pomagati u ispunjavanju potrebne papirologije. Dodatno, hrvatska vlada može pojednostaviti proces pružanjem više usluga putem Interneta i dostupnošću službenih dokumenata na više jezika.

SUSTAV PODRŠKE ZA IZBJEGLICE S MALOLJETNOM DJECOM

4. Javna tijela moraju uspostaviti sustav materijalne pomoći i podrške za osobe pod međunarodnom zaštitom koje imaju maloljetnu djecu, a pogotovo za samohrane roditelje, u okviru kojeg bi se osigurala materijalna pomoć i podrška za osobe koje si ne mogu samostalno, bez ugrožavanja vlastite egzistencije, osigurati školske udžbenike, pribor i opremu, izlete i druge izvannastavne aktivnosti za djecu te drugo potrebno za skladni razvoj djeteta primjeren njegovoj dobi.

UKLANJANJE DISKRIMINATORNIH PROPISA

5. Izmijeniti sve zakone i propise koji neopravdano diskriminiraju osobe pod međunarodnom zaštitom na temelju njihovog državljanstva, a posebice javne natječaje za dodjelu stipendija ili kakve druge financijske pomoći te javne natječaje za poslove.

OSIGURATI TEČAJ HRVATSKOG JEZIKA ZA STRANCE

6. Država mora osigurati tečajeve hrvatskog jezika za strance koji će biti redovito održavani, u skladu s potrebama izbjeglica te na temelju kojih se može steći odgovarajuće znanje hrvatskog jezika.

PRISTUP ZAPOŠLJAVANJU U JAVNIM SLUŽBAMA

7. Zakon o državnim službenicima i sve druge zakone kojima se regulira pristup zapošljavanju u javnim službama treba izmijeniti na način da se strancima pod međunarodnom i privremenom zaštitom, kao i svim drugim strancima s reguliranim boravkom u Hrvatskoj, omogući zapošljavanje u hrvatskim javnim službama.

TROŠKOVI PRIJEVODA TE POSTUPKA PRIZNANJA I EVALUACIJE STRANIH KVALIFIKACIJA

8. Javna tijela ili relevantne profesionalne/stručne organizacije trebale bi pokriti troškove procesa prevođenja i nostrifikacije (ili priznavanja i vrednovanja), kao i sve druge troškove nužne da osoba pod međunarodnom zaštitom pristupi tržištu rada u skladu sa svojim kvalifikacijama.

JAČANJE KAPACITETA SVEUČILIŠTA U PRUŽANJU PROGRAMA NA STRANIM JEZICIMA

9. Sveučilišta bi trebala promicati jezičnu raznolikost (i.) uspostavljanjem partnerstava i suradnji s uglednim međunarodnim sveučilištima i obrazovnim institucijama koje nude tečajeve na engleskom jeziku. Suradnju ne bi trebalo ograničiti samo na sveučilišta unutar EU-a, već proširiti na različite kontinente, a ona bi trebala podrazumijevati i sudjelovanje u kombiniranim akademskim programima, razmjenama nastavnika i inicijativama za razvoj kurikuluma. (ii.) osposobljavanjem nastavnčkog kadra i razvojem fakultetskih programa: Članovima fakulteta treba omogućiti programe osposobljavanja i materijale koji će im omogućiti da učinkovito predaju svoje teme na engleskom jeziku. Fakultetima treba pružiti podršku u izradi nastavnih materijala na engleskom jeziku i prilagodbi postojećih kolegija za nastavu na engleskom jeziku. (iii.) osiguravanjem jezične podrške i resursa: Potrebno je oformiti centre za jezičnu podršku i razmjenu kako bi si studenti mogli međusobno pomagati. Dok lokalni studenti unapređuju svoje znanje engleskog jezika, strani studenti uče strani jezik - hrvatski. To uključuje besplatne tečajeve jezika, podučavanje, konverzijske vježbe i pristup alatima za učenje jezika.

USPOSTAVA I PRILAGODBA INFORMATIVNIH MATERIJALA TE DRUGIH PROCESA UNUTAR SVEUČILIŠTA ZA OSOBE KOJE NE GOVORE HRVATSKI JEZIK

10. Razviti sveobuhvatne smjernice i alate koji pružaju jasne informacije o procesu upisa, uvjetima za upis i potrebnoj dokumentaciji za državljane trećih zemalja. Pri osmišljavanju i provedbi integracijskih mjera, a posebno orijentacijskih aktivnosti fakulteta, hrvatska sveučilišta posebno trebaju voditi računa o studentima koji nisu upoznati s hrvatskim sustavom obrazovanja i koji ne govore hrvatski jezik.

USPOSTAVA MJERA ZA STUDENTSKI STANDARD DRŽAVLJANA TREĆIH ZEMALJA

11. Strani studenti koji su državljani trećih zemalja trebali bi u pogledu subvencioniranog studentskog doma i studentske prehrane imati istu razinu studentskih povlastica kao i studenti koji su hrvatski državljani.

12. Studentska prava trebala bi biti zajamčena ne samo upisanim studentima, već i kandidatima koji pohađaju jezične tečajeve radi upisa na fakultet.

OLAKŠATI POSTUPAK DOBIVANJA DUGOTRAJNOG BORAVIŠTA NAKON KONTINUIRANOG STUDIRANJA U HRVATSKOJ

13. Državljanima trećih zemalja koji su došli na studij u Hrvatsku treba omogućiti podnošenje zahtjeva za dugotrajno boravište uz odobren privremeni boravak u Republici Hrvatskoj u neprekidnom trajanju od pet godina. Broj godina za stjecanje dugotrajnog boravišta trebao bi biti jednak za državljane trećih zemalja koji su došli studirati i državljane trećih zemalja koji su došli zbog rada, spajanja obitelji ili u druge svrhe.

POJEDNOSTAVLJENJE UPISA PACIJENATA KOD LIJEČNIKA OBITELJSKE MEDICINE

14. Neophodno je liječnicima obiteljske medicine osigurati jednostavan način da svoje pacijente, a posebno pacijente pod međunarodnom ili privremenom zaštitom, brzo i točno prijave u sustav.

SUSTAVNA PODRŠKA MENTALNOM ZDRAVLJU IZBJEGLICA

15. Pružanje sustavne podrške svim izbjeglicama kojima je potrebna tijekom procesa dobivanja zaštite i nakon toga – osiguravanjem institucionalnog pružanja usluga stručnjaka za mentalno zdravlje, posebice onih specijaliziranih za traumu, zajedno s educiranim prevoditeljima.

3. Izvješće u sjeni o provedbi mjera integracije u Hrvatskoj

3.1. Uvod

Začeci sustavnih mjera integracije migranata i društva u Hrvatskoj mogu se pronaći u Zakonu o azilu iz 2003., a kojim su se jamčila određena prava azilantima i članovima njihovih obitelji te kojim se određivalo da „Republika Hrvatska, u okviru svojih mogućnosti, osigurava uvjete za uključivanje azilanta u kulturni, gospodarski i društveni život.“¹

Mjere integracije danas više nisu promišljanje samo u okviru sustava azila, već se one osmišljavaju i implementiraju u kontekstu suvremenih migracija koje podrazumijevaju širi krug dionika od onih koji su obuhvaćeni isključivo sustavom međunarodne zaštite. Tako je primjerice u svibnju 2023. godine Grad Zagreb donio Akcijski plan Grada Zagreba za provedbu Povelje Integrirajućih gradova za 2023. i 2024. godinu² koji obuhvaća osobe pod međunarodnom i privremenom zaštitom, tražitelje međunarodne zaštite, strane radnike, osobe u pokretu, ali i druge strance koji su svoj boravak u Hrvatskoj uredili na koji drugi način. Ipak, i dalje treba raditi na sustavnom prepoznavanju nužnosti uvrštavanja različitih migrantskih skupina unutar strateških dokumenata i javnih politika koje se bave temom migracija u Hrvatsku i integracijskih procesa.

Dodatno, integracija danas podrazumijeva uključenost osoba na koje se ona odnosi, i to ne samo u trenutku provedbe i evaluacije mjera integracije, već i u trenutku osmišljavanja i razrade istih.

U tom smjeru Centar za mirovne studije je u okviru projekta „Promišljanje procesa integracije kao dvosmjernog uključivanja“ (*Thinking of integration process as a two-way inclusion, 2incING*)³ potaknuo na osnivanje Koordinacijskog odbora (*Steering Committee*), koji je u 2023. uspostavljen od strane 8 članova i članica koje su izbjeglice, strani studenti, strani radnici te drugi migranti koji se bave zagovaranjem te dvoje zaposlenika/ica Centra za mirovne studije. U okviru

rada Koordinacijskog odbora analizirala se provedba integracijskih mjera iz perspektive osoba na koje se integracijske mjere odnose te je rezultat navedenih analiza ovo Izvješće u sjeni.

Izvješću u sjeni prethodila je prva Nacionalna konferencija o promicanju prava migranata i izbjeglica u Hrvatskoj koju su sadržajno osmislili, proveli i vodili migrantski i izbjeglički aktivisti i aktivistkinje, zagovarači za ljudska prava, odnosno stručnjaci i stručnjakinje u temi integracije.⁴ Mnoge od tema uobličениh na konferenciji pronašle su svoje mjesto u ovom izvješću. Izvješće u sjeni sastoji se od 8 (osam) kratkih referata u okviru kojih se provedba integracijskih mjera stavlja u kontekst osobno proživljenih iskustava ili svjedočanstva izbjeglica i migranata, a u skladu sa metodologijom sadržanom u okviru *Shadow Report Toolkit* kojeg je izradilo Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike (*European Council on Refugees and Exiles*). Nakon svakog referata slijedi popis preporuka usmjerenih prema javnim tijelima koje su izrađene uz pomoć zaposlenika Centra za mirovne studije.

Referate su izvorno pisale na engleskom ili hrvatskom jeziku osobe koje su naznačene kao njihovi autori, dok je uloga Centra za mirovne studije bila da u što manjem opsegu intervenira u sam tekst referata uz pristanak samih autora/ica. Time se postiglo izvješće

¹ Zakon o azilu (NN 103/2003)

² Grad Zagreb, Akcijski plan Grada Zagreba za provedbu Povelje Integrirajućih gradova za 2023. i 2024. godinu, Službeni glasnik Grada Zagreb 17/2023

³ Više o samom projektu možete pronaći ovdje: <https://www.cms.hr/hr/aktivnosti-na-projektu/promisljanje-procesa-integracije-kao-dvosmjernog-ukljucivanja-2incing>

⁴ Više o konferenciji možete pronaći ovdje: <https://www.cms.hr/hr/azil-i-integracijske-politike/odrzana-prva-konferencija-za-zagovaranje-prava-organizirana-od-strane-izbjegličkih-i-migrantskih-aktivista>

koje na izvoran i autentičan način prenosi razmišljanja, kritike i preporuke osoba na koje se integracijske mjere odnose. Referati kao ključni dio ovog Izvješća u sjeni time predstavljaju stvarne ljudske priče, a koje održavaju probleme u sustavu i mjerama koje se provode ili ne provode odnosno koje nedostaju kako bi integracija uistinu bila uspješna.

Ovo je prvi ovakav izvještaj iz sjene u kontekstu hrvatske integracijske politike i prakse, koji pišu upravo osobe na koje se direktno odnose integracijske mjere. Jedan od ciljeva ovog izvješća jest poticanje inspiracije za što više uključivanja osoba na koje se odnose javne integracijske i migracijske politike u procese njihove izrade i njihovog unaprjeđenja. Nadamo se da će ovakvih i sličnih izvještaja biti još.

3.2. Put do Hrvatske: diplomatski odnosi i položaj stranaca u inozemstvu i Hrvatskoj (Oladayo Hamidat Hassan)

3.2.1. Uvod

Republika Hrvatska je već deset godina članica Europske unije, što predstavlja značajnu prekretnicu u njezinim diplomatskim odnosima. Nadalje, država je početkom ove godine pristupila schengenskom prostoru i eurozoni. Međutim, unatoč naporima države da integrira i uključi strane državljane, mnogi se još uvijek suočavaju sa značajnim preprekama. U ovom izvješću ćemo istražiti neke od ekonomskih i kulturnih čimbenika koji ometaju proces integracije i uključivanja, kao i potencijalna rješenja. Hrvatskoj je prijeko potrebna strana radna snaga i demografska revitalizacija. To je lijepa, mirna i sigurna zemlja koja nudi raznolikost i udobnost većini svojih građana. Kako to da je strancima, osobito državljanima trećih zemalja, tako teško trajno ili čak privremeno se ondje nastaniti? Mnogi ekonomski i kulturološki razlozi ometaju i često sprječavaju proces integracije i uključivanja, no mi ćemo se ovdje usredotočiti na one koji bi se mogli značajno poboljšati afirmativnim djelovanjem i politikama vlade.

3.2.2. Problematična područja

NEDOSTATAK VELEPOSLANSTAVA I BILATERALNIH SPORAZUMA Prva, naizgled nepremostiva prepreka za osobu koja pokušava ući i nastaniti se u Hrvatskoj iseljavanjem iz, primjerice, neke od zemalja afričkog kontinenta, su strahovito **neadekvatno veleposlaničko predstavništvo i krajnje manjkavi bilateralni ugovori**⁵. Hrvatska jednostavno mora na vrijeme prepoznati te zanemarene probleme i pretvoriti ih u velike političke i gospodarske prednosti.

Uistinu je šokantno što, unatoč tome što je kao dio bivše Jugoslavije bila sastavna, odnosno osnivačka članica

⁵ *Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske. Veleposlanstva stranih država u Republici Hrvatskoj. Preuzeto 14. ožujka 2023. s <https://mvep.gov.hr/embassies-and-consulates/embassies-of-foreign-countries-in-the-republic-of-croatia/244602>*

Pokreta nesvrstanih, primala tisuće stranih studenata⁶ od kasnih 1960-ih do sredine 1980-ih⁷ i desetljećima ugošćivala stotine milijuna turista iz cijelog svijeta, suvremena Hrvatska još uvijek nije prepoznavala svoj interes u rastućoj multikulturalnosti i međusobnoj trgovini. Hrvatska je zemlja od nekih 56.000 četvornih kilometara s nešto više od 3,8 milijuna stanovnika, a ipak zanemaruje velik dio azijskog tržišta (44,6 milijuna četvornih kilometara s gotovo pet milijardi ljudi), te praktički previđa gotovo cijelo afričko tržište (30,3 milijuna četvornih kilometara s gotovo 1,5 milijardi ljudi). Ne možemo se ne zapitati kako je to razumno za cjelokupni izvoz zemlje. Te goleme brojke nude ogromne mogućnosti za cijelo hrvatsko društvo, stoga im treba pristupiti metodično i analitički kako bi se iznašao najbolji mogući pristup ovim već naprednim ili tržištima u razvoju.

Zašto se uopće zadržavati na ovoj naizgled nepovezanoi temi kada su u pitanju migracijska pitanja? Pa, ponajviše zato što u glavama tvoraca politika i državnih dužnosnika, ali i u glavama prosječnih hrvatskih građana, i dalje prevladavaju predrasude i zanemarivanje potencijala koje bi stanovnici tih dvaju ogromnih kontinenata mogli donijeti u smislu gospodarstva, znanosti, obrazovanja i kulture. Cijela pogrešna kolektivna premisa treba se promijeniti iz *"dolaze u našu zemlju jer je kod njih puno gore"* u *"svi ćemo imati koristi od nagrađivanja različitosti, svježeg znanja i međunarodnih vještina"*.

Takav način razmišljanja ne bi ostavio Hrvatsku sa samo 15 veleposlanstava (11 u Aziji, 4 u Africi) i 16 konzulata (7 u Aziji, 9 u Africi) u ukupno 103 transkontinentalne zemlje, kako je navedeno na neredovito ažuriranoj stranici Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.⁸ Također, Afrikanci i Azijati koji su uspješno prešli svoj mukotrpan put do Hrvatske mogli bi zatražiti pomoć, savjet i podršku u više od postojećih 15 veleposlanstava (11 azijskih, 4 afrička) i 14 konzulata (10 azijskih, 4 afrička) koji s više ili manje uspjeha posluju na hrvatskom tlu. Možete samo zamisliti s kakvim se preprekama netko iz Nigerije (220 milijuna ljudi) ili DR Konga (97 milijuna ljudi), primjerice, mora suočiti već na prvom koraku, a kamoli tijekom cijelog dugog, zamornog i skupog procesa.

Sada ćemo kratko ilustrirati problematična područja kako bismo ih objasnili, ali i pojednostavili. Državljanin Nigerije u Hrvatsku mogu doći samo ako su u braku s državljaninom/kom Hrvatske ili ako ih vlada podupre programima studentskih stipendija koje lokalne hrvatske vlasti prihvaćaju, što se u slučaju Nigerijaca rijetko događa. Ako nigerijski državljanin/ka stupi u brak s hrvatskim državljaninom/kom i odluči s bračnim partnerom preseliti u npr. Zagreb, hrvatski državljanin/ka najprije

mora legalizirati svoju potvrdu o bračnom stanju i rodni list te ih poslati isključivo DHL-om, inače ih budući supružnik/ica u Nigeriji nikada neće primiti. Nigerijski državljanin/ka mora predati prevedene i legalizirane dokumente lokalnom sudu kako bi ishodio/la njegovo odobrenje. Nakon nekoliko mjeseci, ako se odobrenje ishodi, Hrvat/ica mora letjeti 6000 km do Nigerije, pojaviti se pred sudom, potpisati nekoliko iskaza i čekati tjednima ili mjesecima da dobije datum vjenčanja. Ovdje je važno naglasiti da se par mora vjenčati u Nigeriji kako bi uopće imali priliku biti zajedno, jer Nigerijac/ka bez toga nikako ne smije ući u Hrvatsku. Kad se doslovno potrošeni par konačno vjenča i legalizira svoje papire u Nigeriji, moraju se rastati, jer se Hrvat/ica vraća kući, a Nigerijac/ica mora ishoditi vizu, koja se najčešće odbija, letjeti 6500 km do hrvatskog veleposlanstva u Južnoj Africi koje je nadležno za Nigeriju i čekati nekoliko mjeseci da i tamo legalizira svoje papire prije povratka u domovinu. Nakon svih tih obilnih priprema, uključujući razna jamstvena pisma preporuke poslana od hrvatskog supružnika/ice i značajnu količinu novca položenu na bankovni račun Nigerijca/ke kao jamstvo pristojnih namjera i valjanosti zahtjeva, Nigerijac/ka mora ishoditi tranzitnu vizu, koja se najčešće odbija, radi kupnje neizravne schengenske avionske karte, s obzirom na to da izravnih letova iz Nigerije u Hrvatsku nema. U usporedbi s "privilegiranim" Nigerijcima, nesretni Kongoanci koji se nađu u sličnoj situaciji moraju letjeti čak 8000 km do drugog kontinenta, točnije Francuske, kako bi kontaktirali hrvatsko veleposlanstvo nadležno za DR Kongo, što dodatno komplicira stvar. Dakle, evo ga: "jednostavna procedura" dolaska Afrikanaca u Hrvatsku.

ODBIJANJE ZAHTJEVA ZA VIZU Ova tema je na neki način samo kratak nastavak prethodne i temelji se na osobnim iskustvima intervjuiranih prijatelja i kolega. Hrvatske vlasti su godinama nominalno imale pet vrsta viza⁹, no u praksi su uglavnom odobravale samo jednu ili dvije, prije no što im je očajnički zatrebala radna snaga i prije ulaska u Schengen. Vize su bile označene kao turistička viza, poslovna viza, radna viza, studentska

⁶ Culture for Solidarity. Preuzeto 15. Ožujka 2023. s <https://cultureforsolidarity.eu/tag/foreign-students-in-yugoslavia>

⁷ Više o utjecaju stranih studenata u Hrvatskoj možete pronaći ovdje: <https://www.bilten.org/?p=41718>

⁸ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske. Veleposlanstva Republike Hrvatske u svijetu. Preuzeto 14. ožujka 2023. s <https://mvep.gov.hr/embassies-and-consulates/embassies-of-the-republic-of-croatia-in-the-world/244601>

⁹ VisaGuide.World. Hrvatska viza: Detaljne informacije o hrvatskoj viznoj politici, potrebnim dokumentima, vrstama viza i postupku prijave. Preuzeto 15. Ožujka 2023. s <https://visaguide.world/europe/croatia-visa/>

viza i obiteljska viza. Zahtjevi za prve dvije vrste vize su otvoreni i automatski odbijani. Zahtjevi za sljedeće dvije vrste viza odobravali su se isključivo ako je treća strana (poslodavac ili fakultet) bila uključena i spremna dodatno se namučiti u zastupanju predmetnog slučaja u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, Ministarstvu unutarnjih poslova, Sveučilištu u Zagrebu ili Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Posljednja vrsta vize se povremeno odobravala ako su bili ispunjeni prestrogi zahtjevi jamstava, uključujući skupo zdravstveno osiguranje¹⁰, znatne novčane depozite i opsežna pisma preporuke.

NERAZUMNI ZAHTJEVI ZA STUDIRANJE U ZEMLJI Kvaka-22 situacija u kojoj student iz Afrike nije mogao iskoristiti tečaj hrvatskog jezika na Croaticumu¹¹ kao temelj za dolazak na studij na hrvatskom jeziku u Hrvatsku, s obzirom na to da je u zemlji postojalo samo nekoliko programa na engleskom jeziku, samo je jedan od najzloglasnijih primjera pristranosti i nepravde prema mladim, poletnim, odlučnim i talentiranim ljudima koje se koči u ostvarivanju njihovih snova i ambicija. Ako su ispitanici kojim slučajem uspjeli pronaći studij na engleskom jeziku, nisu imali pristup stipendijama, pravo na rad, kao ni subvencionirane prehranu i smještaj. Za ljude koji inače nemaju financijsku potporu obitelji, to bi obično jednostavno bilo previše. Oni koji su se mladi udali i koji su nekako uspjeli ući u zemlju su potrošili gomilu novaca na tečajeve Croaticuma, stekli su B2 razinu hrvatskog i željeli su studirati npr. španjolski i francuski na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, morali su polagati nerazumne, komplicirane i kulturološki specifične testove logičkog zaključivanja na vrlo naprednom hrvatskom, bez kojih svi njihovi već položeni upisni ispiti predznanja nisu vrijedili ništa.

NERAZUMNI ZAHTJEVI ZA OSTANAK U ZEMLJI Dospije li lutajući nigerijski hodočasnik/ica iz prve teme nekim čudom na "svetu hrvatsku zemlju", počinje treća faza legalizacije¹² vjenčanih papira, uz brojne birokratske procedure i prijave u sustav. Prije no što naš nigerijski ispitanik/ica dobije privremeni boravak¹³ kao bračni drug hrvatskog državljanina/ke, mora se prijaviti u MUP, čekati nenajavljene policijske kontrole na novom mjestu prebivališta, dobiti identifikacijski broj od Porezne uprave, prijaviti se u Nacionalni registar, uplatiti odjednom obvezno zdravstveno osiguranje za cijelu prethodnu godinu zbog nepostojećih bilateralnih ugovora o zdravstvenom osiguranju, uplatiti prvi mjesec tekućeg zdravstvenog osiguranja i opet sve to dostaviti Ministarstvu unutarnjih poslova za stjecanje jednogodišnjeg privremenog boravka. Prilično jednostavno, zar ne?

POTEŠKOĆE SA ZAPOŠLJAVANJEM I STANOVANJEM, PREDRASUDE, IZRABLJIVANJE, KSENOFOBIIJA I RASIZAM... Završna tema pokriva kulturološke razlike i kolektivne predrasude prema svima koji ne dolaze iz najrazvijenijih zemalja, ili barem onih koje su ekonomski naprednije od Hrvatske. Izuzetno je teško objasniti ksenofobiju i rasizam ljudima koji pravdoljubivo misle da se takvima ne mogu smatrati ni pod kojim okolnostima, kao ni njihovi susjedi, poznanici, prijatelji i obitelji. Još je teže objasniti ta pitanja ljudima koji misle da su takve nazadne osobine rezervirane samo za narode bivših kolonijalnih sila i nikako se ne mogu nadjenuti zemljama poput Hrvatske.

Nevjerojatno je teško odgovarati na ista glupa pitanja i ponavljati da nemamo divlje životinje koje trče oko zgrada u našim domovinama, da iznenađujuće imamo škole, tvornice, struju, mobilne telefone i Internet, da smo neizmjerljivo zahvalni što smo došli u zemlju koja nije najbolja, ali je potvrđeno puno bolja od naših domovina itd. Jako je naporno kad taksisti ponavljaju kako su "sreli nekog vašeg s Kube", iako na Kubi niste bili nikada u životu, i jako je frustrirajuće kada vam potpuni stranci odjednom počnu dirati lice ili vas hvatati za kosu bez ikakvog upozorenja jer misle da je to slatko i druželjubivo.

Krajnje je obeshrabrujuće doći na razgovor za posao i saznati da su vas pozvali bez ikakve namjere vas zaposle, već samo zato da vas osobno vide jer ste egzotični ili da vam samozatajno objasne da i oni govore engleski i to vjerojatno bolje od vas. Žalosno je i ponižavajuće biti plaćen manje od lokalaca, biti ucjenjivan i biti izrabljivan. Krajnje je depresivno kada vam barem 50 % iznajmljivača poklopi slušalicu čim čuju da ne govorite tečno hrvatski, a od onih koji to ne naprave odmah, 95 % poklopi slušalicu kada čuju da niste stranac iz Ujedinjenog Kraljevstva, SAD-a ili Njemačke, nego iz Gambije, Kameruna ili Obale Bjelokosti.

¹⁰ Vlada Republike Hrvatske: e-Građani. Obvezno zdravstveno osiguranje. Preuzeto 14. ožujka 2023. s <https://gov.hr/hr/obvezno-zdravstveno-osiguranje/288>

¹¹ Croaticum ili "Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik" je dio Odsjeka za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Više informacija o tečajevima koje nudi Croaticum možete pronaći ovdje: https://croaticum.ffzg.hr/?page_id=4674

¹² Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, Legalizacija isprava. Preuzeto 14. ožujka 2023. s <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/konzularne-informacije-22730/legalizacija-isprava/22736>

¹³ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, Legalizacija isprava. Preuzeto 14. ožujka 2023. s <https://mvep.gov.hr/services-for-citizens/consular-information-22802/stay-of-foreigners/granting-stay-in-croatia/22839>

Bolno je kada vas nazivaju majmunom i seksualno uznemiravaju dok se vozite tramvajem, šetate ulicom ili jednostavno kupujete namirnice, samo zato što vas procjenjuju odbojnim ili privlačnim, ovisno o preferencijama.

Ipak, najgori osjećaj od svega je kada sve to pokušate objasniti svojim hrvatskim prijateljima, a oni su u blaženom neznanju o tome, u nevjerici i jedva čekaju da vas uvjere kako ste to krivo shvatili, kako nitko u zemlji nije rasist osim nekoliko idiota, i kako ljudi samo pokušavaju biti prijateljski nastrojeni i ništa više.

3.2.3. Preporuke

1. Izrada i usvajanje politika za poboljšanje razine pristupačnosti Hrvatske strancima koja bi uključivala strateške mjere za povećanje broja hrvatskih veleposlanstava na području Azije i Afrike, kao i za povećanje prisutnosti Hrvatske u inozemstvu zaključivanjem bilateralnih i multilateralnih ugovora koji bi strancima omogućili pristup veleposlanstvima drugih zemalja u blizini radi obavljanja aktivnosti vezanih uz hrvatske vize i migracije.

2. Izrada i usvajanje Imigracijske politike sukladno članku 246. Zakona o strancima (NN 133/20, 114/22, 151/22)¹⁴ kojom se moraju definirati: (i.) jasni i precizni uvjeti pod kojima se može odbiti izdavanje viza; (ii.) postupak na temelju kojeg osobe iz Nigerije, DR Konga, kao i drugih afričkih i azijskih zemalja mogu legalno ulaziti i boraviti u Hrvatskoj; i (iii.) obveza redovitog preispitivanja razloga i opravdanja odbijanja viza građanima afričkih i azijskih zemalja.

3. Osiguravanje i pružanje veće financijske i drugih vrsta potpora usmjerenom pristupu podizanja svijesti i informativnim kampanjama o rasizmu i diskriminaciji stranaca koji dolaze iz Afrike i Azije, o mehanizmima prijave rasizma i o postojanju foruma za raspravu o problemima s kojima se suočavaju stranci u Hrvatskoj.

3.3. Izazovi za državljane trećih zemalja u reguliranju boravka u Hrvatskoj i utjecaj na njihov položaj (Mohammad Shafi Rassa)

3.3.1. Uvod

Hrvatska je popularno odredište migranata i turista iz trećih zemalja koji traže prilike za zaposlenje i bolji život. Zbog svojih slikovitih krajolika, umjerenih vremenskih uvjeta i bogate kulture, Hrvatska je poželjno mjesto za boravak i rad. Međutim, reguliranje boravka u Hrvatskoj može biti složen i dugotrajan proces koji pred te državljane postavlja brojne izazove. Ti izazovi ne samo da pogađaju državljane trećih zemalja, već imaju i utjecaj na hrvatsko gospodarstvo, s obzirom na to da migranti i turisti značajno doprinose gospodarstvu zemlje. Stoga je cilj ovog izvješća dati pregled problema s kojima se državljani trećih zemalja suočavaju u Hrvatskoj i predložiti moguća rješenja za rješavanje tih izazova.

3.3.2. Problematična područja

NEDOSTATAK DOSTUPNIH INFORMACIJA Jedan od primarnih izazova s kojima se suočavaju državljani trećih zemalja u Hrvatskoj je nedostatak dostupnih informacija. Procedure i zahtjevi za dobivanje boravišne dozvole, radne dozvole i drugih potrebnih dokumenata često su im nepoznati. Kao rezultat toga, suočavaju se s kašnjenjima u obradi svojih zahtjeva, što dovodi do produljenog boravka u Hrvatskoj bez odgovarajuće dokumentacije. To sam iskusio iz prve ruke u prvom razdoblju svog volontiranja u Hrvatskoj, kada ni ja ni moj nadređeni nismo znali kada treba podnijeti zahtjev za produženje moje boravišne dozvole što je uzrokovalo moj bespotreban povratak u zemlju porijekla i čekanje od tri mjeseca na novu boravišnu dozvolu i vizu za povratak u državu. Stoga je bitno državljanima pružiti odgovarajuće informacije i podršku kako bi proces bio lakši.

JEZIČNA PREPREKA Još jedan izazov s kojim se susreću državljani trećih zemalja je jezična prepreka. Većina službenih dokumenata i obrazaca postoji isključivo na hrvatskom jeziku, što otežava negovornicima hrvatskog jezika razumijevanje i ispunjavanje potrebne papirologije. Hrvatska vlada može prevladati ovaj izazov time da službene dokumente učini dostupnima na više jezika.

BIROKRATSKE PREPREKE Osim ovih izazova, državljani trećih zemalja suočavaju se i s birokratskim preprekama. Ishođenje potrebnih dozvola i dokumenata može biti kompliciran proces s brojnim zahtjevima koje treba

¹⁴ Neslužbenu englesku verziju Zakona o strancima možete pronaći ovdje: [http://digarhiv.gov.hr/arhiva/32/223454/mup.gov.hr/UserDocsImages/zakoni/ALIENS%20ACT%20\(Official%20Gazette%20No%20133_2020\).pdf](http://digarhiv.gov.hr/arhiva/32/223454/mup.gov.hr/UserDocsImages/zakoni/ALIENS%20ACT%20(Official%20Gazette%20No%20133_2020).pdf)

ispuniti. To može biti preopterećujuće, pogotovo za one koji nisu upoznati s hrvatskim pravnom sustavom.

Na primjer, za mnoge administrativne postupke potrebno je imati rodni list ne stariji od 3 ili 6 mjeseci. To je potrebno za sklapanje braka, stalni boravak ili hrvatsko državljanstvo, što može biti izazovno iz više razloga: neki možda nemaju veleposlanstva svoje zemlje podrijetla u Hrvatskoj, neki imaju politička ograničenja za povratak u domovinu, a to je i financijsko opterećenje. Stoga pružanje pravne i financijske potpore državljanima trećih zemalja može pomoći u ispunjavanju zahtjeva za dobivanje potrebnih dozvola i dokumenata.

Visoko kvalificirani državljani trećih zemalja i volonteri koji su svoje obrazovanje i iskustvo stekli izvan Hrvatske, a žele pronaći posao i nastaniti se u zemlji, suočavaju se s birokratskim preprekama pri zapošljavanju u Hrvatskoj. Trenutačni zakoni u Hrvatskoj ne dopuštaju poslodavcima da zapošljavaju državljane trećih zemalja i volontere tako lako kao što to čine građani Europe. I sam sam kao afganistanski državljani volontirao u Hrvatskoj više od godinu dana, ali uz sav trud koji sam uložio da se integriram i nađem posao, nisam uspio naći posao u skladu sa svojim kvalifikacijama, što me sada tjera da preselim u neku drugu zemlju, poput Njemačke ili Engleske koje imaju puno blaže zakone nego Hrvatska. Na primjer, u Njemačkoj možete dobiti vizu koja vam omogućava ulazak i boravak od 6 mjeseci u svrhu traženja posla u skladu s vašim kvalifikacijama, dok u Engleskoj nakon godinu dana diplomskog studija možete dobiti radnu dozvolu koja vam omogućava dvogodišnji boravak u državi nakon čega možete ostati i trajno se nastaniti u državi. Ako Hrvatska želi biti zemlja dobrodošlice za visokokvalificirane strance i popuniti prazninu u deficitu radnih mjesta na tržištu rada, mora poboljšati zakon za strane radnike i implementirati ga u sustav.

UTJECAJ NA POLOŽAJ DRŽAVLJANA TREĆEG SVIJETA Izazovi s kojima se suočavaju državljani trećih zemalja pri reguliranju boravka u Hrvatskoj značajno utječu na njihov položaj. Bez odgovarajuće dokumentacije ne mogu pristupiti osnovnim uslugama kao što su zdravstvena skrb, obrazovanje i socijalno osiguranje. Štoviše, te državljane često izrabljuju poslodavci koji iskorištavaju njihov ranjivi položaj, daju im niske plaće i pružaju im loše uvjete rada. Stoga je ključno osigurati da ti državljani mogu regulirati svoj boravak u Hrvatskoj bez nepotrebnih izazova.

Nadalje, nedostatak transparentnosti i nepovjerenje unutar društva mogu dovesti do socijalne isključenosti i marginalizacije državljana trećih zemalja. To im može otežati integraciju u hrvatsko društvo i negativno utjecati na njihovo psihičko zdravlje. Stres, tjeskoba i depresija

uzrokovani dugotrajnim postupkom prijave, administrativnim opterećenjem i socijalnom isključenošću mogu biti štetni za njihovu opću dobrobit.

Pored toga, izazovi s kojima se državljani trećih zemalja suočavaju u Hrvatskoj negativno utječu na gospodarstvo zemlje. Migranti i turisti značajno pridonose gospodarstvu zemlje i bez njih bi gospodarstvo bilo pogođeno. Stoga je u najboljem interesu države osigurati da ti državljani mogu regulirati svoj boravak u Hrvatskoj bez nepotrebnih izazova.

3.3.3. Preporuke

1. **JEZIČNA BARIJERA I BIROKRATSKE PREPREKE:** Neophodno je državljanima trećih zemalja pružiti odgovarajuće informacije i podršku. To se može postići uspostavljanjem informacijskih centara s višejezičnim osobljem koje će osobama koje ne govore hrvatski pomagati u ispunjavanju potrebne papirologije. Dodatno, hrvatska vlada može pojednostaviti proces pružanjem više usluga putem Interneta i dostupnošću službenih dokumenata na više jezika. Također, vlada može pružiti pravnu i financijsku podršku državljanima trećih zemalja kako bi im pomogla u ispunjavanju zahtjeva za ishođenje potrebnih dozvola i dokumenata.

2. **PODIZANJE SVIJESTI:** Hrvatska vlada trebala bi podići svijest državljana trećih zemalja o njihovim pravima i obavezama u zemlji. To se može učiniti provođenjem kampanja podizanja svijesti i pružanjem informacija putem različitih medijskih kanala.

3. **PROMICANJE INTEGRACIJE:** Hrvatska vlada mora poduprijeti integraciju državljana trećih zemalja u hrvatsko društvo. To se može postići pružanjem tečajeva jezika, kulturnih programa i drugih društvenih aktivnosti koje im mogu pomoći da se osjećaju povezanim sa zemljom. Što se više osjećaju integriranim, to više mogu doprinijeti društvu.

4. **PRAĆENJE I EVALUACIJA:** Hrvatska vlada mora redovito pratiti i ocjenjivati učinkovitost predloženih rješenja. Time će se omogućiti identifikacija područja koja zahtijevaju poboljšanje i osigurati da rješenja postižu željene rezultate. Sve se svodi na kontinuirano poboljšavanje i osiguravanje da se rade prave stvari.

5. **SURADNJA S EU-OM:** Kao članica Europske unije, Hrvatska može imati koristi od politika i programa EU-a usmjerenih na podršku državljanima trećih zemalja. Stoga je u tom pogledu ključno ojačati suradnju s EU-om. Na taj način Hrvatska može učiti iz najboljih praksi i implementirati ih kako bi stvorila bolje okruženje za državljane trećih zemalja.

3.4. Početi život ispočetka u Hrvatskoj: pristup obrazovanju za djecu izbjeglice kroz oči roditelja (Safaa Salem)¹⁵

3.4.1. Uvod

Svi ljudi žele živjeti na sigurnim mjestima gdje mogu zadovoljiti svoje osnovne potrebe kao što su hrana, sklonište, sigurnost i obrazovanje. Htjela bih kao izbjeglica iz Sirije i samohrana majka trojice sinova upozoriti na nedostatke i teškoće s kojima sam se susretala u ovih šest i pol godina koliko sam u Republici Hrvatskoj.

3.4.2. Problematična područja

PSIHOLOŠKA I MATERIJALNA POMOĆ Kada sam prije šest i pol godina došla u Hrvatsku, trebala mi je psihološka i materijalna pomoć, kako za mene tako i za moju djecu koja su tada bila maloljetna i otišli iz Sirije koja je bila zahvaćena ratnim strahotama i gdje nije bilo uvjeta za školovanje i za normalan život. Kad djeca krenu u školu potreban im je školski pribor i drugo za školu što iziskuje financijske izdatke, a uz osnovne životne namirnice, to je značajan teret za roditelje, pogotovo za samohranu majku s troje djece.

UPIS I PRIPREMA DJECE Upis djece u školu bila je jedna od prvih poteškoća s kojima se suočila. Nisam mogla upisati djecu u škole pod obrazloženjem da djeca ne znaju hrvatski jezik, već se isto dogodilo tek nakon intervencije Ministarstva znanosti i obrazovanja koja se dogodila na zamolbu mog brata. Treba biti neka priprema djece (pod međunarodnom zaštitom) za upis u srednju školu. Ta priprema treba sadržati: 1) intenzivni tečaj jezika koji počinje od "nule" s njima. 2) Mentor da ih uputi u sve ono što njima nije jasno i da se druži s njima budući da će tako bolje i brže naučiti jezik. 3) Organizirati puno druženja s hrvatskim narodom. Takvu pripremu trebaju osigurati Vlada RH uz pomoć organizacija civilnog društva. Da su te stvari bili tada dostupne, moj sin bi krenuo u školu sretan i psihički opušten.

UČENJE JEZIKA Nakon godinu dana moj najstariji sin je odlučio promijeniti školu iz gimnazije u Zdravstveno učilište, međutim to nije bilo moguće jer smo dobili odbijenicu pod obrazloženjem da je razred pun i da su mu ocjene nedovoljne. Prvi razred je završio s ocjenom dobro dok je za upis bio potreban vrlo dobar. To sve upućuje na sljedeći problem, a to je jezik.

Nije bilo besplatnog i obveznog¹⁶ tečaja jezika za izbjeglice. Mislim da trebaju postojati tečajevi hrvatskog jezika jer bi moj sin imao bolje rezultate. Učenje jezika im nije bilo lako, a ja im nisam mogla pomoći što se tiče jezika, već sam ih mogla samo moralno podržavati. Tada nismo bili dobri u engleskom.

U konačnici moja djeca su najviše naučila hrvatski jezik na temelju druženja s učenicima i volonterima, a tek podredno uz pomoć učenja jezika u školama te korištenja jezika u zajednici. Organizacija JRS (*Jesuit Refugee Service*) nam je pronašla volontere koji su dolazili kući i pomagali su djeci. Ja sam naučila hrvatski jezik uz pomoć brata i njegove obitelji te na temelju zaposlenja u udruzi Živi atelje DK.

Brat mi je platio tečaj hrvatskog jezika u iznosu od 700 eura na Filozofskom fakultetu¹⁷. Što se tiče tečaja koji sam završila na Filozofskom fakultetu, tečaj je bio odličan, uvijek smo imali zadaće i ispite. Tečaj je bio težak - sve je na početku bilo teško, ali uz moj trud i odlučnost da uspijem, te uz pomoć bratove obitelji uspjela sam završiti s ocjenom vrlo dobrim i dobila sam certifikat A2+.

PRISTUP STIPENDIJAMA ZA OSOBE BEZ HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA Najmlađi sin je upisao srednju školu za autoelektričara. Pošto je to bilo traženo zanimanje mogla se dobiti stipendija. Podnijela sam zahtjev za "Stipendiranje učenika u obrtničkim zanimanjima" u Ministarstvu gospodarstva, poduzetništva i obrta kao i ostali njegov prijatelji. Stipendija je bila u iznosu od 9.000,00 kuna godišnje, ali su mi odbili taj zahtjev¹⁸ jer moj sin nema državljanstvo Republike Hrvatske. Naime, na temelju točke 5. Uvjeta za podnošenje prijave ovog Projekta propisano je da su prihvatljivi Podnositelji prijave isključivo državljani Republike Hrvatske koji imaju prebivalište na području Republike Hrvatske. To je negativno utjecalo na mog sina, osjetio je da je to bilo rasistički jer nije mogao to ostvariti kao i svi njegovi prijatelji koji su to ostvarili.

¹⁵ Tekst izvorno pisan na hrvatskom jeziku.

¹⁶ Članak 74. stavak 1. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17, 33/23) propisuje obvezu pohađanja tečaja hrvatskog jezika, povijesti i kulture radi uključivanja osoba pod međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo, međutim navedeni tečajevi se ne provode.

¹⁷ Croaticum ili "Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik" dio je Odsjeka za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Više informacija o tečajevima koje Croaticum nudi možete pronaći ovdje: https://croaticum.ffzg.unizg.hr/?page_id=4674

¹⁸ Pogledati Aneks 1.

ZAPOSLLENJE U UKLJUČIVOJ RADNOJ ZAJEDNICI Nakon dužeg vremena traženja posla našla sam posao u udruzi Živi atelje gdje radim kao asistentica i osjećam se sretno. Živi atelje je humanitarna, neprofitabilna organizacija koja pomaže ženama da lakše savladaju probleme i teškoće s kojima se susreću u svom životu. Na poslu se osjećam korisno jer pomažem ženama koje nailaze na iste probleme na koje sam i ja nailazila dolaskom u RH. Organizacija organizira druženja, zabave, razgovore na kojima se razgovara o problemima i kako ih riješiti. To je mjesto gdje se žena osjeća dobrodošla bez obzira na jezik, kulturu i vjeru. Imamo radionice na kojima svatko radi nešto što voli (slikanje, rad sa glinom-izrada raznih predmeta od gline, ručni radovi, radionice za staklo) i interaktivni gong fu čaj te naposljetku organiziramo izložbu i prodaju izrađenih predmeta od stakla, gline i ručnih radova.

Bilo bi dobro da ima više takvih organizacija koje bi pomogle ženama da se što bolje i brže integriraju u društvo u kojem žive i da se na taj način osjećaju korisno. Nažalost, institucije države koje bi trebale pomagati izbjeglicama da što brže i bolje svladaju probleme nemaju za iste previše vremena, a ni volje tako da se izbjeglice moraju snalaziti same ili preko nekih humanitarnih organizacija.

3.4.3. Preporuke

1. Javna tijela moraju uspostaviti sustav materijalne pomoći i podrške za osobe pod međunarodnom zaštitom koje imaju maloljetnu djecu, a pogotovo za samohrane roditelje, u okviru kojeg bi se osigurala materijalna pomoć i podrška za osobe koje si ne mogu samostalno, bez ugrožavanja vlastite egzistencije, osigurati školske udžbenike, pribor i opremu, izlete i druge izvannastavne aktivnosti za djecu te drugo potrebno za skladni razvoj djeteta primjeren njegovoj dobi.
2. Potrebno je izmijeniti sve zakone i propise koji neopravdano diskriminiraju osobe pod međunarodnom zaštitom na temelju njihovog državljanstva, a posebice javne natječaje za dodjelu stipendija ili kakve druge financijske pomoći te javne natječaje za poslove.
3. Država mora osigurati tečajeve hrvatskog jezika za strance koji će biti redovito održani, u skladu s potrebama izbjeglica te na temelju kojih se može steći odgovarajuće znanje hrvatskog jezika.

3.5. Pristup tržištu rada za osobe pod međunarodnom zaštitom (Nawar Ghanim Murad)

3.5.1. Uvod

Iako u Hrvatskoj osobe pod međunarodnom zaštitom i stranci pod privremenom zaštitom mogu raditi bez dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, u praksi je to vrlo teško za ostvariti zbog mnogih razloga.

Ovaj dio istraživanja o integraciji korisnika međunarodne zaštite na hrvatsko tržište rada i problematici (ne)zapošljavanja dijelom je proveden kroz intervjue s osobama kojima je odobrena međunarodna ili supsidijarna zaštita u Republici Hrvatskoj. Naime, proučili smo hrvatske zakone o radu i zamolili naše ispitanike da ih komentiraju, da odrede zašto i u čemu su ti zakoni problematični u odnosu na njihove slučajeve te koje bi izmjene te zakone učinile funkcionalnijima, a istraživanje je provedeno uz korištenje članaka i statistika koji se odnose na problematiku (ne)zaposlenosti i tržišta rada.

Intervjue smo vodili s četiri osobe pod međunarodnom ili supsidijarnom zaštitom. Intervjui nisu snimani jer su ispitanici izjavili da bi moguće otkrivanje njihovog identiteta moglo imati negativan utjecaj na njihov privatni život i živote članova njihovih obitelji u Republici Hrvatskoj. Također su izjavili da ne vjeruju da je bilo koja tehnologija sigurna. Kao rezultat toga, pitanja su postavljana usmeno, a odgovori su zapisivani u obliku bilješki dok su ispitanici govorili.

3.5.2. Problematična područja

Zapošljavanje je jedno od najsloženijih pitanja života stranaca općenito, a posebice života osoba pod međunarodnom zaštitom ili supsidijarnom zaštitom. Kad se jednom spomene zapošljavanje, teško je govoriti o tome bez doticanja pitanja integracije, socijalne skrbi, zdravstvene skrbi, stanovanja, potrebe za učenjem jezika, osjećaja pripadnosti mjestu u kojem žive i, u nekoliko slučajeva, problemu diskriminacije. Zapošljavanje je usko povezano sa svim gore navedenim pitanjima. Stoga se ovaj dio istraživanja može dotaknuti tih pitanja, iako je naša glavna tema zapošljavanje i pristup hrvatskom tržištu rada.

Pronalazak posla za osobe pod međunarodnom zaštitom može biti prepun prepreka. Svi smo svjesni da je ekonomska neovisnost prije svega dobar početak integracije, što je cilj svake zemlje domaćina. Prema statistici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za 2018., 2019. i 2020.¹⁹ godinu, prosječan broj prijavljenih žena i muškaraca ima samo dvije znamenke. Činjenica je i da Hrvatskoj nedostaje barem peteroznamenkasti broj zaposlenika za podmirenje osnovnih potreba zemlje. Na stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje nalazi se popis „[Najtraženijih zanimanja za koja je izdano pozitivno mišljenje uz podatak o prosječnoj bruto plaći po zanimanju](#)” te smo provjerom brojki utvrdili da svako od 18 navedenih zanimanja uz sebe ima troznamenkasti broj. Iz toga bi se mogao steći dojam da nije komplicirano uključiti osobe pod međunarodnom zaštitom. Međutim, postoje mnoge prepreke koje se daju svrstati u dvije različite kategorije: (i.) opći problemi svih prijavljenih na Hrvatski zavod za zapošljavanje te (ii.) specifični problemi korisnika međunarodne zaštite.

OPĆI PROBLEMI SVIH PRIJAVLJENIH NA HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE Jedan od kritičnih problema, među općim problemima svih prijavljenih u sustav zapošljavanja, je veliki broj nezaposlenih u Hrvatskoj. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje 10. ožujka 2023. u evidenciji nezaposlenih osoba bilo je [115.198](#) ljudi, odnosno [7.2%](#) ukupnog stanovništva Hrvatske prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

Još jedan suvremeniji problem, koji se pojavio neposredno nakon pandemije bolesti COVID-19, potresa u Zagrebu i Sisku, rusko-ukrajinskog rata i promjene valute s hrvatske kune na euro, jest rapidni rast cijena osnovnih životnih namirnica i gotovo svega ostaloga, tj. iznimno visoke stope inflacije u posljednjih mjeseci. To je u osnovi svima (državljanima ili ne) otežalo dobivanje posla koji bi omogućavao neku vrstu financijske neovisnosti.

Što se tiče našeg trećeg problema, možemo istaknuti da se Hrvatska nalazi na [5. mjestu među članicama EU-a s najnižim minimalnim plaćama](#).

Hrvatska također ima vrlo visoku stopu PDV-a u Europi, prema stranici *Trading Economics* koja se bavi poreznim pokazateljima diljem svijeta, [Hrvatska dijeli drugo mjesto \(sa Švedskom, Danskom i Norveškom\) kao država s najvećim PDV-om u Europi](#) tj. porez na promet u Hrvatskoj iznosi 25%. Hrvatska je time automatski vrlo skupa za one s niskim primanjima.

SPECIFIČNI PROBLEMI KORISNIKA MEĐUNARODNE ZAŠTITE U pogledu pitanja zapošljavanja koja su specifična za korisnike međunarodne zaštite, kroz razgovor s našim ispitanicima otkriven je niz problema.

1. Zapošljavanje u javnim službama rezervirano je (gotovo) isključivo za hrvatske državljane.
2. Financiranje sljedećih aktivnosti:
 - a. Dokumenti o prekvalifikaciji (kao što su diplome);
 - b. Tečajevi hrvatskog jezika;
 - c. Prijevod dokumenata potrebnih za bilo koju vrstu zaposlenja;
 - d. Plaćanje studijskih predmeta koji se predaju drugačije nego u zemlji podrijetla;
3. Program integracije (2 godine) u osnovi ne uključuje programe zapošljavanja;
4. Daljnje usavršavanje u područjima koja mogu obogatiti mogućnosti zapošljavanja (njemački model);
5. Nedostatak savjetnika za zapošljavanje koji bi usmjeravao ljude u traženju posla u skladu s njihovim znanjima, kvalifikacijama i vještinama.

ZAPOŠLJAVANJE U JAVNIM SLUŽBAMA REZERVIRANO JE ISKLJUČIVO ZA HRVATSKE DRŽAVLJANE Pristup zapošljavanju u hrvatskim javnim službama imaju samo hrvatski državljani. Sukladno članku 44. Ustava Republike Hrvatske²⁰ pravo na prijem u javne službe zajamčeno je samo osobama koje imaju državljanstvo Republike Hrvatske. Iako članak 48. Zakona o državnim službenicima²¹ predviđa mogućnost zapošljavanja stranaca ili osoba bez državljanstva u hrvatskim javnim službama uz prethodnu suglasnost središnjeg tijela državne uprave nadležnog za službeničke odnose, te iako je npr. zdravstvena služba kadrovski deficitarna, javne bolnice i druge javne zdravstvene ustanove ne zapošljavaju osobe pod međunarodnom zaštitom, čak i ako su kvalificirane. Naši sugovornici predlažu da se spomenuti zakon ukine te da se na ta radna mjesta prime svi koji su kvalificirani, bez obzira na nacionalnost i državljanstvo.

¹⁹ Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, *Društvena uključenost osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj*, 2022., str. 23.

²⁰ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 44. “Svaki državljanin Republike Hrvatske ima pravo, pod jednakim uvjetima, sudjelovati u obavljanju javnih poslova i biti primljen u javne službe.”

²¹ Zakon o državnim službenicima (NN 92/05, 140/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15, 61/17, 70/19, 98/19, 141/22), čl. 48.

NEDOSTATAK FINACIJSKE POTPORE Zaposlenje znači financijsku stabilnost i jedan je od ključnih aspekata stvarne integracije za sve kategorije stranaca, no jedna kategorija posebno treba financijsku pomoć kako bi se prijavila na Zavod za zapošljavanje, a to su diplomirane osobe pod međunarodnom zaštitom, odnosno oni s diplomama. Naime, ti bi ljudi trebali pokrenuti proces priznavanja i evaluacije svih svojih dokumenata²², 2 proces koji košta pravo bogatstvo i oduzima puno vremena i truda. Međutim, ti bi ljudi također trebali referenta koji bi ih uputio na prave institucije da obave posao, a većina ljudi pod nekom vrstom zaštite nema financijskih mogućnosti platiti cijeli proces koji u neki slučajevima može koštati tisuće eura. Rješenje koje predlažu sugovornici je da troškove snosi Hrvatski zavod za zapošljavanje i/ili udruge vezane za traženo područje (primjerice, Hrvatski liječnički zbor).

Poznavanje jezika bi se smatralo visokim prioritetom da ta ista kategorija ljudi uđe na tržište rada i dobije pristojan posao, no postoji vrlo malo (ako uopće) akademskih institucija koje je akreditiralo Ministarstvo obrazovanja i koje nude tečajeve jezika u svrhu zapošljavanja ili u druge svrhe. Obično takve sadržaje nije lako pronaći i sigurno koštaju više od pune mjesečne plaće za svaku jezičnu razinu. Ovo pitanje može predstavljati izazov i za proces integracije, a ne samo za zapošljavanje.

NEDOSTATAK PROGRAMA ZAPOŠLJAVANJA TIJEKOM DVOGODIŠNJEG PLANA INTEGRACIJE Tijekom hrvatskog dvogodišnjeg programa integracije glavni je fokus na stambenoj problematici i orijentaciji prema institucijama i gradu u kojem žive. Neko vrijeme se potroši i na druženje, što je prvi mali korak ka integraciji. Međutim, ti programi rijetko uključuju druge programe vezane uz strukovno osposobljavanje ili razvoj vještina. Program ne nudi nikakvu orijentaciju vezanu uz posao. Jedno od rješenja ovog problema koje nude naši sugovornici je njemački model integracije, koji pripadnicima ove kategorije nudi plaćenu praksu u struci uz poduku jezika (kombinacija rada i jezika). Dodatni tečajevi koji nude zanatske svjedodžbe za one koji imaju neki interes ili hobi može u načelu ubrzati proces zapošljavanja (npr. tečajevi za vodoinstalatore ili električare).

3.5.3. Preporuke

1. Zakon o državnim službenicima i sve druge zakone kojima se regulira pristup zapošljavanju u javnim službama treba izmijeniti na način da se strancima pod međunarodnom i privremenom zaštitom, kao i svim drugim strancima s reguliranim boravkom u Hrvatskoj, omogući zapošljavanje u hrvatskim javnim službama.
2. Javna tijela ili relevantne profesionalne/stručne organizacije trebale bi pokriti troškove procesa prevođenja i nostrifikacije (ili priznavanja i vrednovanja), kao i sve druge troškove koji su potrebni da bi osoba pod međunarodnom zaštitom mogla pristupiti tržištu rada u skladu sa svojim kvalifikacijama.
3. Hrvatski dvogodišnji program integracije trebao bi uključivati program zapošljavanja, tj. programe vezane uz strukovno osposobljavanje ili razvoj vještina.

²² Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Priznavanje i vrednovanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija u Republici Hrvatskoj. Preuzeto 15. ožujka 2023. s <https://www.azvo.hr/hr/ured-enic-naric/priznavanje-kvalifikacija>

3.6. Studiranje u Hrvatskoj – pristup visokoškolskom obrazovanju i pravima iz studentskog standarda za strance s fokusom na osobe pod međunarodnom zaštitom (Hüseyin Semih Adigüzel)

3.6.1. Uvod

Od ulaska u Europsku uniju, Hrvatska u svoj pravni sustav implementira uredbe i direktive Europske unije. Osnove i standardi za temeljna prava i obveze izbjeglica uglavnom se izrađuju i implementiraju na europskoj. Ta prava i obveze su unaprijed određeni i čvrsto postavljeni kao obvezna dužnost države prema konvencijama i pravnoj stečevini EU-a, što se odnosi i na politike poboljšanja standarda u skladu s financijskim i gospodarskim nadležnostima države. Nedvojbeno je da je Hrvatska u procesu europeizacije donijela bezbroj propisa i protokola (za migracijska i izbjeglička prava bolje bi bilo reći „kopirala“). Prava prilagodba dolazi sa stvarnom provedbom i primjenom stečenih zakona, a Hrvatska u području migracija i izbjeglica već godina pokazuje neadekvatnost na mnogim razinama. O razlogu i uzroku toga može se raspravljati na različite načine, no najtočnije bi bilo navesti riječi potpredsjednika vlade RH sa zatvorenog sastanka s osobama izbjegličkog podrijetla: „*Hrvatska vlada je do 2020./2021. predlagala migracijske zakone i migracijske politike s jedinom svrhom oslobađanja od pritiska EU-a i društva, bez namjere da ih stvarno provede.*” Ove riječi su uvjerljiv dokaz nedostatka političke volje vlasti da poboljša stvarno stanje prava izbjeglica, ali i pravi razlog zašto je za izbjeglice velik izazov pristupiti nekim od temeljnih prava, poput pristupa visokom obrazovanju i tečajevima jezika.

Posljedice nepostojanja političke volje ili političke agende, što je vidljivo iz činjenice da Hrvatska od 2019. godine nema Akcijski plan za integraciju na državnoj razini, za reguliranje i/ili poboljšanje postojećeg izbjegličkog sustava u većini slučajeva trpe same izbjeglice. Na primjer, ako osoba želi učiti hrvatski jezik i ako država ne osigurava potrebne tečajeve, sav teret pronalaženja tečaja, financiranja, učenja itd. pada na izbjeglicu. Prema AIDA-i (The Asylum Information Database) „Ministarstvo obrazovanja organizira tečajeve jezika, ali samo za osnovne razine, dok fakulteti zahtijevaju više razine znanja

jezika, najčešće B2 ili C1. Dakle, iako po zakonu imaju pravo pristupa visokom obrazovanju u Hrvatskoj, većina korisnika međunarodne zaštite morala bi uložiti znatan iznos vlastitog novca da bi se mogla prijaviti za upis.“²³

3.6.2. Problematična područja

IZAZOVI I PREPREKE U VISOKOM OBRAZOVANJU Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti²⁴ Hrvatska je izbjeglicama priznala neka od temeljnih prava, od stanovanja, rada i socijalne skrbi do obrazovanja. Pitanje visokog obrazovanja izraženo je u članku 70., u kojem zakon studentima izbjeglicama priznaje jednaka prava kao i hrvatskim državljanima, a detalje ostavlja podzakonskim aktima koje propisuje Ministarstvo obrazovanja. Međutim, kao što je gore navedeno, nedostatak političke volje se i ovdje očituje u vidu samo mijenjanja naslova ili prvog članka podzakonskih akata bez cjelovite prilagodbe novog sustava, čime se izbjeglicama onemogućuje pristup zakonom predviđenim pravima. Iako je priznavanjem temeljnog prava u nacionalnom pravu hrvatska vlada možda uspjela izbjeći kritike iz EU-a, u praksi zasigurno nije uspjela propisati jasan odgovor na pitanja poput:

- Kako će se izbjeglica prijaviti na ustanovu visokoškolskog obrazovanja?;
- Kakav je proces upisa u takve ustanove?;
- Kakva je dostupnost naprednih tečajeva jezika?;
- Kako ostvariti priznavanje prethodnih studija i diploma izbjeglica?;
- Kako ostvariti osnovna studentska prava poput smještaja, stipendija, studentskih restorana itd.?
- te mnoga druga.

Jedan od najvećih problema je nedostatak komunikacije između ministarstava i drugih institucija poput sveučilišta i fakulteta.²⁵ Uprava fakulteta u većini slučajeva nije znala za prava izbjeglica niti je znala kako ih upisati na fakultet.

Lanac izazova kada izbjeglica želi postati student i upisati se na sveučilište može se općenito prikazati na sljedeći način (ne izričito):

- a. Pronalaženje odgovarajućeg tečaja jezika za učenje jezika do razine B2/C1 na kojoj student može pratiti nastavu;

²³ <https://asylumineurope.org/reports/country/croatia/>

²⁴ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17, 33/23)

²⁵ <https://h-alter.org/ljudska-prava/fakulteti-tesko-dostupni-azilantima/>

b. Pokušaj pronalaska nadležnih tijela ili sustava kako bi saznali proceduru upisa (je li to uprava fakulteta?; je li to Ministarstvo obrazovanja ili Ministarstvo unutarnjih poslova? itd.);

c. Nedostatak jasne procedure i skupa zahtjeva da izbjeglica postane redovni student;

d. Nakon upisa na fakultet, nejasnoća statusa studenta u fakultetskom i državnom sustavu. Studenti izbjeglice najčešće su kategorizirani sa stranim studentima što uzrokuje probleme u pogledu studentskih prava (tj. fakultet može tražiti školarinu koja se odnosi samo na strane studente, međutim, studenti sa statusom izbjeglica imaju jednaka prava kao i hrvatski državljani na besplatno studiranje...);

e. Dodatne poteškoće kada je u pitanju pristup osnovnim studentskim pravima kao što su smještaj, studentski restorani i državne stipendije;

f. Student sa statusom izbjeglice ne dobiva zdravstvenu iskaznicu, za razliku od ostalih studenata, što otežava pristup zdravstvenim uslugama kao što su odabir liječnika, online zakazivanje termina, potrebe za lijekovima itd.

ZAVRŠNA EVALUACIJA, ZAKLJUČAK I PRIJEDLOZI Sustav azila u Hrvatskoj u slučaju izbjeglica jasno daje prednost radnom životu i radu u odnosu na pristup obrazovanju i studentskom životu. Sustav relativno bolje funkcionira za one koji se odluče zaposliti i raditi umjesto studiranja, što je vjerojatno i glavni uzrok malog broja studenata izbjeglica uključenih u visoko obrazovanje. To potencijalne studenata izbjeglice dovodi do odustajanja od svog cilja studiranja i tjera ih na tržište rada s manje povoljnim opcijama za razliku od poslova koje bi mogli dobiti s fakultetskom diplomom.²⁶ Primjera radi, mlada izbjeglica u Nizozemskoj primarno ima za cilj steći diplomu, a postojeći sustav je spreman pružiti sve što mu je za to potrebno, od stipendija, socijalne pomoći do studentskog smještaja, studentskih kredita, tečajeva jezika, mentorskih programa itd. To je moguće samo uz državnu politiku upravljanja ljudskim potencijalima i uz vizionarski akcijski plan migracija.

Nepostojanje razrađenog sustava po kojem bi izbjeglice upisale fakultet predstavlja veliki problem. Studenti moraju sami predvidjeti potrebe i zahtjeve te pronaći načine za prevladavanje tih zahtjeva i pregovarati s fakultetom o mogućnosti upisa. Idealni sustav bi prihvatio studenta i pratio ga do točke gdje će on/ona biti dovoljno opremljen za studiranje u željenom području studija i interesa.

Je li onda nemoguće postati studentom? Ne, moguće je, ako je osoba spremna boriti se sa sustavom i žrt-

vovati sve svoje vrijeme na pokušaj upisivanja. S godinama je broj slučajeva rastao i sve više studenata sa statusom izbjeglica počelo je upisivati fakultete i studirati. Zbog rastućih brojki i interesa, Ministarstvo obrazovanja je upoznato s manjkavostima sustava. U pokušaju otklanjanja nekih prepreka vezanih uz studentska prava, Ministarstvo obrazovanja je izmijenilo jedan od svojih podzakonskih akata kojim se reguliraju državne stipendije. Izbacivanjem diskriminirajućih dijelova i dodavanjem poštenijeg, pravednijeg sustava obračuna bodova, u akademskoj godini 2021./2022. jedan je student izbjeglica prvi put ostvario pravo na državnu stipendiju. Promjene se, međutim, smatraju nedovoljnima jer se ne pridržava dobne granice od 26 godina za studente izbjeglice (s obzirom na to da oni najvjerojatnije počinju studij u tim godinama i moraju proći postupak azila, a zatim učiti jezik itd.). Daljnja obećanja se odnose na izmjene većeg broja podzakonskih akata koji se tiču studentskih prava na smještaj i subvencioniranu prehranu u "Menzi"²⁷, međutim do izmjena nije došlo zbog posebne ovlasti Ministarstva da ta pitanja rješava svojim posebnim diskrecijskim odlukama. Alternativna rješenja, koliko god bila učinkovita i kratkoročno neophodna, ne uspijevaju dugoročno osigurati jasnoću, predvidljivost i dostatnost sustava.

Nakon konferencije G100²⁸ Agencija za visoko obrazovanje je iznijela primjedbe na novu prilagodbu cijelog sustava. Prema novom zakonu o priznavanju diploma, Agencija preuzima sve postupke koji se tiču studiranja u Hrvatskoj po prvi put. Agencija će za studente izbjeglice uspostaviti jasniji sustav o priznavanju prethodnih (osnovnoškolskih/srednješkolskih/drugih) diploma i dokumenata, o započinjanju upisnog procesa ili o uvjetima za ciljani studij. Ovakav pristup barem donekle precizira kome se obratiti u slučaju iskazanog interesa za studiranje i gdje potražiti informacije o cjelokupnoj upisnoj proceduri.

Hrvatska je vrlo centralizirana država i pitanje integracije migranata regulirano je na najvišoj razini državnih institucija. Međutim, važnost lokalnih vlasti ne smije se podcijeniti/zanemariti. Grad Zagreb Akcijskim pla-

²⁶ H-alter.org, Fakulteti teško dostupni azilantima, dostupno na: <https://h-alter.org/ljudska-prava/fakulteti-tesko-dostupni-azilantima/>

²⁷ Menza je naziv za studentske restorane i kafeterije u Hrvatskoj u kojima studenti mogu kupiti kuhanu hranu i piće po značajno subvencioniranoj cijeni.

²⁸ Više o Konferenciji G100 ili „Nacionalnoj konferenciji o promicanju prava migranata i izbjeglica u Hrvatskoj“ možete naći ovdje: <https://www.cms.hr/hr/azil-i-integracijske-politike/odrzana-prva-konferencija-za-zagovaranje-prava-organizirana-od-strane-izbjegličkih-i-migrantskih-aktivista>

nom integracije planira uvesti nove projekte i preuzeti ulogu države u područjima u kojima se ona pokazala nedostatnom. Najvažniju ulogu u uređivanju i provedbi propisa za integraciju ima lokalna zajednica. Kako kažu u Gradu Zagrebu, od iduće godine studenti sa statusom izbjeglice moći će se prijaviti za gradske stipendije, a nadamo se da će i ostali gradovi u kojima su izbjeglice slijediti primjer Grada Zagreba.

Da bi sve funkcioniralo na najbolji način, državne agencije, institucije, fakulteti i općine moraju surađivati i donositi zajedničke sustave i propise. Ako država pokazuje nesposobnost u organiziranju tečajeva jezika, lokalne vlasti mogu uletjeti i preuzeti dužnost. Jasnoća sustava moguća je jedino ako se standardizira cjelokupni proces upisa i studiranja studenata izbjeglica na svim razinama – na razini države, agencije i općine. Visokoobrazovani izbjeglice koji tečno govore hrvatski mogu biti samo od velike koristi za budućnost Hrvatske (s obzirom na to da Vlada dovodi desetke tisuća stranih radnika iz zemalja trećeg svijeta), a institucije na razini grada, države ili EU-a će imati koristi od perspektive onih koji su prošli proces integracije i ostvarili naturalizaciju stjecanjem državljanstva. Zato visoko obrazovanje ne treba samo regulirati i standardizirati, već ga treba poticati i osmisliti na način da bude privlačnije mladim izbjeglicama kako bi ga birali umjesto rada.

3.6.3. Preporuke

1. Hrvatska vlada treba regulirati cijeli proces studiranja za izbjeglice i migrante općenito.
2. Sveučilišta i fakulteti trebaju omogućiti odgovarajuće tečajeve jezika kao dio upisnog postupka i studentima dati smjernice vezane uz upis.
3. Studentska prava trebaju biti zajamčena ne samo upisanim studentima, već i studentima kandidatima koji pohađaju tečajeve jezika radi upisa na fakultet.
4. Fakulteti trebaju dodatno osigurati mentorstvo stranim studentima pri njihovim prijavama, procesu prilagodbe, ispitima i sl.

3.7. Pristup visokoškolskom obrazovanju s fokusom na pristup postdiplomskim i doktorskim studijima za strance u Hrvatskoj (Fadzai Praise Musakana)

3.7.1. Uvod

U ovom prvom dijelu naglašava se odluka da se temi istraživanja pristupi koristeći kvalitativni okvir. To je predstavljalo značajne poteškoće jer su sveučilišta obično vrlo zatvorene institucije i jer je pristup određenim dokumentima bio vrlo težak ili nedostižan. Stoga se ova studija uvelike oslanja na istraživanje studija slučaja i individualne intervjuje temeljene na izvještajima iz prve ruke. Informacije su prikupljene s vjerodostojnih internetskih stranica i raznih online kanala. Materijal je preuzet i iz niza ranijih studija koje su objavljene kao članci u časopisima, konferencijski sažeci i diplomski radovi, a dostupne su na Hrvatskoj znanstvenoj bibliografiji (CROSBİ). Kako bismo skrenuli pozornost na gore navedeni problem, intervjuirana su dva međunarodna studenta koji pokušavaju upisati doktorske studije na Tehničkom fakultetu u Hrvatskoj.

3.6.2. Problematična područja

Ukupan broj studenata poslijediplomskih specijalističkih studija u Republici Hrvatskoj u akademskoj godini 2020. – 2021. iznosio je 1429, od čega je 98% studenata s hrvatskim državljanstvom, a 2% stranaca, podaci su Državnog zavoda za statistiku (2021). Ovdje se može istražiti pitanje institucionalne integracije. Hrvatska je 2001. godine postala dio Bolonjskog procesa, koji na papiru zahtijeva mobilnost studenata i istraživača u cilju poticanja suradnje među europskim i međunarodnim istraživačima. **Provedba tamo navedenih politika nije bila u potpunosti učinkovita jer se obrazovanje stečeno u većini zemalja trećeg svijeta ne može u potpunosti priznati i stoga smanjuje broj međunarodnih studenata koji ispunjavaju uvjete za upis.**

Rezultatima studije identificirani su problemi pristupa stranaca visokom obrazovanju zbog sljedećih uzroka:

1. **OGRANIČENA DOSTUPNOST KOLEGIJA NA ENGLSKOM JEZIKU ČINI STUDIJE MANJE PRIVLAČNIMA PUBLICI DILJEM SVIJETA.** Informativnim internetskim stranicama često nedostaje opcija engleskog jezika, što uzrokuje nespo- razume i potrebu za prevoditeljskim uslugama. Samo 10

od 30 najboljih sveučilišta koja nude poslijediplomske i doktorske studije nude opciju pohađanja odabranog studija na engleskom jeziku i to na vrlo specijaliziranim odsjecima poput medicine. Kapacitet međunarodnih studenata koje instituti mogu prihvatiti je samo 1 ili 2 po akademskoj godini, što smanjuje šanse.

2. OGRANIČENE STIPENDIJE ZA DRŽAVLJANE ZEMALJA TREĆEG SVIJETA. Stipendije Vlade Republike Hrvatske dodjeljuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (Ministarstvo) visokoobrazovanim stranim studentima, nastavnicima na visokim učilištima i znanstvenicima koji žele steći dodatno profesionalno iskustvo na hrvatskim visokim učilištima ili znanstvenim institutima te Agencija za mobilnost i programe EU-a (Agencija). Dodijeljene mobilnosti trebale su se provoditi tijekom akademske godine 2022./2023. (od 1. listopada 2022. do 30. rujna 2023., isključujući srpanj i kolovoz). Pravo na primanje stipendija imaju samo osobe koje su nominirale strane partnerske institucije, odnosno nacionalna nadležna tijela zadužena za provedbu bilateralnih programa stipendiranja. Drugim riječima, prijave upućene Agenciji, Ministarstvu ili željenoj instituciji domaćinu u Hrvatskoj od strane pojedinačnih prijavitelja bez preporuke nadležne nacionalne institucije za stipendije neće biti obrađene. **Svaka od osam stipendija, u rasponu tipa od A1 do F, zahtijeva predznanje hrvatskog jezika, što znači da vam za stipendiju ne treba samo preporuka, već i znanje jezika.** Stipendije za istraživačke projekte, programi stipendiranja Zagrebačke škole ekonomije i menadžmenta, Srednjoeuropski program sveučilišne razmjene (CEEPUS), Združeni diplomski studiji Erasmus Mundus (EMJMD), Stipendije Vlade Republike Hrvatske i stipendije bilateralnih programa u Hrvatskoj neke su od dodatnih stipendija dostupnih međunarodnim studentima, ali ne i studentima iz država trećeg svijeta.

3. ADMINISTRATIVNI PROBLEMI. Hrvatska treba procijeniti administrativne izazove koje mnogi međunarodni studenti imaju prije i nakon dolaska. Potrebno je unaprijediti brojne neakademske studentske službe koje pružaju podršku u problemima dugog čekanja na studijske dozvole. Studenti ponekad moraju čekati više od tri mjeseca na obradu svojih zahtjeva za studijsku dozvolu nakon što ih predaju Ministarstvu unutarnjih poslova.

4. DEMOKRATIZACIJA INFORMACIJA. Merlin, nepoznat većini inozemnih studenata, najčešće je korištena aplikacija za širenje informacija među studentima. U Hrvatskoj je raširena zabluda da su informacije, samo zato što su dostupne, dostupne svima.

5. STANDARDIZIRANI PODACI. Institucije nisu baš stvorile okvir za evaluaciju, što je ključno. Različiti instituti imaju različite kriterije upisa na isto područje studija. To izaziva mnogo nesporazuma i dovodi do širenja lažnih informacija među budućim studentima.

6. PODRŽAVANJE RAZNOLIKOSTI POPULACIJE POSLIJEDIPLOMSKIH I DOKTORSKIH STUDIJA. Učiniti postupak ocjenjivanja transparentnijim prvi je korak ka tome. Drugi je jednostavan i uključuje stvaranje odjeljka na internetskim stranicama raznih institucija na kojem bi se objavljivale priče sadašnjih studenata, posebno onih iz netradicionalnih sredina, koji bi vlastite priče dijelili na internetskoj stranici i općenito ubrizgivali svježju perspektivu i energiju. Ovo također može uključivati kulturu predstavnika studenata uključenih u razvijanje pristupa cjelovite osobe, čime se proširuje strategija pristupa.

7. DRUŠTVENA PODRŠKA. Većina nalaza o ovoj temi odnosi se na politike vlade i financijsku potporu. Uz financijsku potporu, raspravlja se i o utjecaju društvene potpore (od strane vršnjaka, obitelji, nastavnika, sveučilišnih službenika i putem programa) na poboljšanje pristupa visokom obrazovanju i jednakosti u njemu. Društvena podrška se pokazuje ključnom i za pristup i za jednakost. Ovime se apelira na istraživače, nastavnike, administratore na sveučilišnoj razini i donositelje politika na nacionalnoj razini da se više usredotoče na društvene odnose među vršnjacima, studentima i predavačima, uz podršku upravljačke razine, i uspostavljanje programa koji pružaju osnovne akademske vještine za skupine u nepovoljnom položaju. To podrazumijeva i pristup savjetnicima u institutu i zaštitu mentalnog zdravlja.

8. NEDOSTATAK MOGUĆNOSTI ZAPOŠLJAVANJA ZA DRŽAVLJANE TREĆEG SVIJETA. Ovo pitanje uključuje mogućnosti stažiranja i zaposlenja nakon diplome. U velikom broju oglasa za posao traže se samo hrvatski državljani, što je obeshrabrujuće za strane studente koji su diplomu stekli u Hrvatskoj. Protiv toga se može boriti informativnim materijalom koji bi podigao svijest o stranim studentima koji su diplomu stekli u Hrvatskoj. Sveučilišta bi trebala surađivati s tvrtkama u organiziranju informativnih dana za studente i osoblje, surađivati s međunarodnim agencijama za zapošljavanje studenata te organizirati radionice o akademskoj razmjeni studenata s tumačem ili prevoditeljem.

3.7.3. Preporuke

1. Dostupnost kolegija koji se predaju na engleskom često je ograničena, što studentima ograničava pristup kvalitetnom obrazovanju i konkurentnost na globalnom tržištu rada. Kako bismo riješili ovaj problem, predlažemo promicanje jezične raznolikosti putem:

- Uspostave partnerstva i suradnji s uglednim međunarodnim sveučilištima i obrazovnim institucijama koje nude tečajeve na engleskom jeziku. Suradnju ne bi trebalo ograničiti samo na sveučilišta unutar EU-a, već proširiti na različite kontinente, a ona bi trebala podrazumijevati i sudjelovanje u kombiniranim akademskim programima, razmjenama nastavnika i inicijativama za razvoj kurikuluma.
- Osposobljavanja nastavničkog kadra i razvoja fakultetskih programa: Članovima fakulteta treba omogućiti programe osposobljavanja i materijale koji će im omogućiti da učinkovito predaju svoje teme na engleskom jeziku. Fakultetima treba pružiti podršku u izradi nastavnih materijala na engleskom jeziku i prilagodbi postojećih kolegija za nastavu na engleskom jeziku.
- Osiguravanjem jezične podrške i resursa: Potrebno je oformiti centre za jezičnu podršku i razmjenu kako bi si studenti mogli međusobno pomagali. Dok lokalni studenti unapređuju svoje znanje engleskog jezika, strani studenti uče strani jezik - hrvatski. To uključuje besplatne tečajeve jezika, podučavanje, konverzacijske vježbe i pristup alatima za učenje jezika.

2. Pristup kvalitetnom visokom obrazovanju ključan je za osnaživanje pojedinca i društveno-gospodarski razvoj. Stoga, kako bismo riješili gore navedene probleme, mogli bismo implementirati sveobuhvatnu metodologiju evaluacije u cilju ispitivanja učinkovitost i učinka programa stipendiranja. Ispitati akademski uspjeh, stope diplomiranja i profesionalne rezultate dobitnika stipendije. Također, proširiti postojeće programe stipendiranja i kreirati nove, posebno namijenjene državljanima zemalja trećeg svijeta. To mogu biti stipendije temeljene na zaslugama i/ili stipendije temeljene na potrebama.

3. Razviti sveobuhvatne smjernice i alate koji pružaju jasne informacije o upisnom postupku, uvjetima za upis i potrebnoj dokumentaciji za državljane zemalja trećeg svijeta. Kako bi se poboljšali razumijevanje i pristupačnost, te izvore treba prevesti na jezike koji se često govore u zemljama trećeg svijeta. Taj materijal treba podijeliti putem mreža veleposlanstava, obrazovnih institucija i online kanala. Također, potrebno je uspostaviti namjenske timove za podršku pri upisu ili

urede unutar obrazovnih institucija kako bi se državljanima zemalja trećeg svijeta pomoglo pri upisnom postupku. Ti bi timovi trebali biti dobro upućeni u pravila upisa, postupke izdavanja viza i potrebnu dokumentaciju. Također bi trebali brzo odgovarati na upite i pružati individualizirane savjete kako bi studentima pomogli uspješno odrađivati administrativne postupke. Osim toga, trebala bi postojati suradnja s imigracijskim tijelima u Hrvatskoj koja bi uključivala konstruktivan dijalog u cilju pojednostavljenja viznih postupaka za studente iz zemalja trećeg svijeta. Potrebno je zagovarati transparentne i učinkovite procese izdavanja viza, pojednostavljenje zahtjeva vezanih uz dokumentaciju i ubrzanu obradu studentskih viza. Najvažnije, potrebno je administrativno osoblje i službenike za upis obučiti o kulturnoj osjetljivosti kako bi se povećali uključivost i znanje o određenim problemima s kojima se suočavaju državljani zemalja trećeg svijeta.

4. Migranti iz trećeg svijeta u Europu često se suočavaju s društvenim problemima zbog kulturnih razlika, jezičnih prepreka i izostanka mreža podrške. Ove varijable mogu dovesti do osjećaja izoliranosti, ograničene društvene integracije i smanjene dobrobiti. Institucije bi trebale surađivati s organizacijama na poticanju programa kulturne orijentacije koji pružaju informacije i smjernice o kulturi, društvenim normama i sustavima zemlje domaćina. Također, treba uspostaviti programe mentorstva koji povezuju državljane zemalja trećeg svijeta s lokalnim mentorima koji nude tečajeve jezika i međukulturno osposobljavanje. Potrebno je i stvoriti namjenske telefonske linije za pomoć, internetske platforme i resursne centre za pružanje informacija o zakonskim pravima, zdravstvenoj skrbi, stanovanju, obrazovanju, kulturno osjetljivim uslugama savjetovanja i izgledima za posao, posebno za državljane trećeg svijeta. Potrebno je zagovarati inkluzivne politike kojima se promiče društvena integracija državljana trećeg svijeta. Potrebno je surađivati s vladinim agencijama, nevladinim organizacijama i organizacijama civilnog društva na podizanju svijesti o jedinstvenim problemima s kojima se suočavaju međunarodni studenti. Potrebno je razviti uključivi pravni okvir, promicati jednake mogućnosti i boriti se protiv predrasuda.

5. Pristup zapošljavanju ključan je za uspješnu integraciju državljana trećeg svijeta u Hrvatskoj. Ključno je promicati priznavanje kvalifikacija koje su stekli državljani trećeg svijeta kako bi se osiguralo da se njihove vještine i stručnost cijene na europskom tržištu rada. Potrebno je razviti prilagođene programe podrške pri zapošljavanju koji pružaju smjernice, obuku i mentorstvo državljanima trećeg svijeta koji traže posao nakon

diplome. Tvrtke bi trebale ponuditi programe usvajanja jezika i usluge jezične podrške kako bi državljanima trećeg svijeta pomogle da poboljšaju svoje jezične vještine. Poslodavce treba poticati na sudjelovanje u inicijativama mentorstva i davanje smjernica o praksi u industriji, napredovanju u karijeri, stažiranju i mogućnostima profesionalnog umrežavanja. Potrebno je zagovarati politiku raznolikosti i uključivanja na radnom mjestu te poslodavce poticati da prihvate raznoliku radnu snagu i stvore uključivo okruženje. Potrebno je promicati svijest o prednostima raznolikih timova, kulturnoj kompetenciji i vrijednosti međunarodnih perspektiva. Državljanima trećeg svijeta zainteresiranima za poduzetništvo i samozapošljavanje potrebno je pružiti podršku. Potrebno je i ponuditi programe poduzetničke obuke, radionice o poslovnom planiranju i pristupu mogućnostima financiranja te mentorstvo za buduće poduzetnike. Potrebno je surađivati s tvorcima politika, vladinim organizacijama i nevladinim organizacijama kako bi se zagovarale politike koje promiču jednake mogućnosti zapošljavanja za državljane trećeg svijeta.

3.8. Pristup uslugama u zdravstvu za strance, uključujući i osobe pod međunarodnom zaštitom s posebnim osvrtom na brigu o mentalnom zdravlju u Hrvatskoj (Salam Ibrahim Kadhim Al-Nidawi)

3.8.1. Uvod

U Hrvatskoj integracija izbjeglica, osoba pod međunarodnom i privremenom zaštitom te osoba sa supsidijarnim statusom, u zdravstveni sustav predstavlja veliki izazov. U ovom poglavlju Izvješća u sjeni istražiti ćemo različite probleme koji negativno utječu na integraciju takvih osoba u zdravstveni sustav u Hrvatskoj. Razmotrit ćemo pitanja kao što su pristup medicinskim uslugama, jezične prepreke, kulturološke razlike i druge čimbenike koji ovim osobama otežavaju dobivanje odgovarajuće zdravstvene skrbi. U izvješću će se također ispitati kako se ti problemi mogu riješiti kako bi se osigurala bolja kvaliteta života izbjeglica i osoba sa supsidijarnim statusom u Hrvatskoj.

Kako bismo doista razumjeli opseg problema i pronašli rješenje, najprije moramo razumjeti problem iz perspektive onih koji ga žive. Zato su u fokusu ovog izvješća saznanja prikupljena iz iskustva i svakodnevnog rada s izbjeglicama. Kroz ovo izvješće dobit ćemo uvid u izazove s kojima se suočavaju izbjeglice te prijedloge za njihovo rješavanje u cilju stvaranja trajnih rješenja.

3.8.2. Problematična područja

Prema Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17), osobe pod međunarodnom zaštitom ostvaruju pravo na zdravstvenu skrb sukladno propisu kojim se uređuju zdravstveno osiguranje i zdravstvena skrb stranaca u Republici Hrvatskoj. Troškovi zdravstvene zaštite osobe podmiruju se iz državnog proračuna Republike Hrvatske s pozicije ministarstva nadležnog za pitanje zdravstva.

Uobičajena je zabluda da izbjeglice nisu financijski pokrivene i da moraju ovisiti o vlastitim resursima. Međutim, ovim člankom se naglašava činjenica da su izbjeglice zapravo financijski pokrivene, ali na drugačiji način.

Obiteljski liječnik, liječnik primarne zdravstvene zaštite, je prvi kontakt sa zdravstvenim sustavom, no za izbjeglice to predstavlja problem. Liječnicima je teško prijaviti osobu u sustav jer izbjeglice nemaju MBO broj (matični broj osiguranika), a samim tim nemaju ni zdravstvenu iskaznicu.

Bilo je i slučajeva u kojima liječnici nisu mogli izdati elektroničke recepte ili elektroničke uputnice.

Primjerice, tijekom mog prevoditeljskog rada u organizaciji koja se bavi mentalnim zdravljem svjedočio sam slučaju u kojem je osoba sa statusom izbjeglice u Hrvatskoj upućena u kliniku (patološki laboratorij) na analizu krvi. Doktorica je napisala uputnicu i u laboratoriju je sve bilo u redu. Vidjeli su to u sustavu i sve je bilo dobro.

Ista osoba trebala je biti upućena i na rendgensko snimanje zuba, no stomatolog nije uspio izdati uputnicu, a stomatološka klinika je nije uspjela vidjeti u sustavu. Dakle, ovo je jedan mali primjer iz prakse.

Također, liječnici i medicinske sestre nisu dovoljno dobro ili uopće informirani o tome kako to riješiti. Što dovodi do daljnjih komplikacija u pružanju kvalitetne zdravstvene skrbi.

Štoviše, ovaj se problem može dodatno pogoršati ako pacijent ima više bolesti ili mu je potrebno složeno liječenje.

Očito je da postoje određene poteškoće povezane s procesom registracije izbjeglica i to ih može odvratiti kada je u pitanju pristup zdravstvenim uslugama.

Ovaj problem je posebno vidljiv u situaciji kada zaposlena osoba sa statusom izbjeglice na temelju radnog odnosa dobiva MBO i iskaznicu osiguranja. Međutim, ako osoba izgubi posao, osoba će se opet morati nositi s problemom neposjedovanja MBO i zdravstvene knjižice.

Pored toga, postoji i problem jezične prepreke koji izbjeglicama može otežati učinkovitu komunikaciju s liječnicima.

Ne postoji službeno mjesto koje ljudima pruža besplatnu pomoć s prevoditeljskim uslugama. Dakle, ljudi pomoć uglavnom mogu dobiti od nevladinih organizacija koje imaju prevoditelja za odgovarajući jezik ili, u slučajevima kada prevoditelj nije dostupan, ljudi mogu platiti za uslugu prevođenja.

Postoji i veći problem, a to je kada roditelji koriste svoju djecu da im pomognu s prevođenjem. Iako se ovo može činiti kao jednostavno rješenje, istovremeno može imati negativan učinak na razvoj i obrazovanje djece jer se ona ne mogu usredotočiti na svoje učenje kada su stalno potrebna roditeljima ili članovima obitelji kao prevoditelji.

Prevođenje zdravstvenih pitanja je važan zadatak koji treba obaviti točno i učinkovito. Zahtijeva prevoditelje koji su dobro upućeni u materiju i imaju sposobnost točnog prenošenja informacija s jednog jezika na drugi. To posebno vrijedi kada je u pitanju medicinska terminologija, jer čak i mala pogreška može imati ozbiljne posljedice. Zato je bitno da prevoditelji budu vrlo stručni kako bi osigurali točnost i izbjegli potencijalne pogreške.

Usluge mentalnog zdravlja bitan su dio izbjegličkog iskustva, no često se zanemaruju. Izbjeglice se suočavaju s različitim traumatičnim događajima tijekom svog putovanja, od početnog iseljavanja do određene zemlje. Važno je prepoznati da ta iskustva mogu imati dubok učinak na mentalno zdravlje i dobrobit te da je pružanje usluga mentalnog zdravlja ključno za pomoć izbjeglicama da ta iskustva procesuiraju i krenu naprijed sa svojim životima. Izbjeglicama je potrebno osigurati pristup odgovarajućim službama za mentalno zdravlje kako bi mogli ozdraviti i napredovati u svojim novim domovima. Važno je napomenuti da tražiteljima azila koji se nalaze u prihvatnim centrima, kao i osobama pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj nedostaje sustavno pružanje usluga mentalnog zdravlja koje su ponovno prepuštene ograničenim kapacitetima nevladinog sektora.

Mentalno zdravlje je važan dio cjelokupnog blagostanja i ne treba ga zanemariti. Nažalost, mnogi ljudi ne mogu dobiti pomoć koja im je potrebna zbog cijene ili nemogućnosti pristupa. FOCUS je 2020. proveo istraživanje koje rasvjetljava načine pružanja kvalitetnih usluga mentalnog zdravlja svim ljudima ovisno o njihovim potrebama i to po nižoj cijeni. Ovo istraživanje nam pomaže da steknemo bolje razumijevanje mentalnog zdravlja i onoga što možemo učiniti kako bismo osigurali da svatko ima pristup skrbi koja mu je potrebna.

3.8.3. Preporuke

Na kraju ovog malog izvješća o zdravstvenim uslugama, želio bih predložiti neke korake ili rješenja za bolju zdravstvenu skrb za izbjeglice i pomoći im da se bolje integriraju u društvo stvaranja.

1. Neophodno je da obiteljski liječnici raspolažu jednostavnim načinom za brzu i točnu registraciju pacijenata u sustav.
2. Važno je da su liječnici i medicinske sestre dobro informirani o pravima osoba pod međunarodnom zaštitom kako bi bez ikakvih problema mogli pomoći svojim pacijentima.
3. Treba postojati više svijesti i razumijevanja da pomaganje izbjeglicama u integraciji zapravo pomaže razvoju društva.
4. Potrebno je educirati izbjeglice i pružatelje usluga integracije o njihovim pravima i odgovornostima.
5. Pružanje bolje usluge dovodi do bolje integracije. A bolja integracija poboljšava rezultate razvoja.
6. Potrebno je pružati sustavnu podršku svim izbjeglicama kojima je potrebna tijekom procesa dobivanja zaštite i nakon toga, i to osiguravanjem institucionalnog pružanja usluga stručnjaka za mentalno zdravlje, posebice onih koji se fokusiraju na traumu, zajedno s educiranim prevoditeljima.

3.9. Izazovi za studente iz Afrike u Hrvatskoj (Abdoulie Jobe)

3.9.1. Uvod

Ovo istraživanje usmjereno je na studente iz Afrike koji studiraju u Hrvatskoj pod vlastitim ili obiteljskim sponzorstvom. Smatram da je ova tema neophodna za raspravu zbog poteškoća s kojima se studenti iz afričkih zemalja susreću. Ovaj dio izvješća temelji se na proživljenom iskustvu, kao i na temelju razgovora sa sadašnjim i bivšim studentima o njihovim iskustvima u vezi s problemima s kojima se susreću kao državljani trećih zemalja koji dolaze iz Afrike.

Neke od studentskih pogodnosti na koje imaju pravo svi redoviti studenti, poput odgovarajuće orijentacije na sveučilištu kao međunarodnog studenta, pristupa studentskim restoranima i domovima, tečajeva učenja jezika, mogućnosti reguliranja boravka i zapošljavanja, nisu dostupne za studente iz trećih zemalja. Razgovori o pravima stranih studenata u Hrvatskoj nisu nikakva novost, no često se fokus stavlja ili na studente na razmjeni kao što su ERASMUS studenti, studenti na razmjeni preko Srednjoeuropskog programa za sveučilišne studije (CEEPUS), studenti na bilateralnim sporazumima itd. Doslovno uljepšavanje cjelokupnog studentskog iskustva čini se da je previdjelo ili zanemarilo državljane takozvanih "trećih zemalja", time poništavajući njihovo iskustvo ne spominjući ga onakvim kakvo jest.

3.9.2. Problematična područja

JEZIČNA PREPREKA Jedan od najvećih izazova s kojima se suočavaju studenti državljani trećih zemalja je jezična barijera. Iako malo sveučilišta u Hrvatskoj nudi programe na engleskom jeziku, većina sveučilišta održava nastavu na hrvatskom jeziku. Prema službenim podacima Sveučilišta u Zagrebu²⁹, na Sveučilištu u Zagrebu izvodi

²⁹ Sveučilište u Zagrebu, Programi na engleskom jeziku, preuzeto 15. ožujka 2023., dostupno ovdje: <http://www.unizg.hr/studiji-i-studiranje/upisi-stipendije-priznavanja/strani-studenti/>

se deset programa na engleskom jeziku koji se kreću od preddiplomskih do poslijediplomskih studija.

INTEGRACIJA STRANIH STUDENATA IZ AFRIKE Integracija je važan dio prilagođavanja novom akademskom okruženju. Bilo da se radi o upoznavanju s novim sustavom obrazovanja, sklapanju prijateljstva ili čak pristupu odgovarajućim informacijama o vašem sveučilištu, vrlo je malo napora da se te usluge pruže stranim studentima. Naglasak je na „državljanima trećih zemalja“ jer se mjere sveučilišne integracije rijetko osmišljavaju i provode u odnosu na strane studente koji su državljani trećih zemalja – posebice onih koji ne znaju hrvatski jezik.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja izvijestilo je da je prema podacima Sveučilišnog računskog centra ili Sveučilišnog računalnog centra (SRCE) 1715 stranih studenata upisano na visoka učilišta u Hrvatskoj kao redoviti studenti, dok je prema podacima prikupljenim putem Informacijskog sustava visokog obrazovanja ustanovama (ISVU) u akademskoj godini 2021./2022. bilo 1427 stranih studenata od kojih je njih 1311 imalo strano državljanstvo, a 116 dvojno državljanstvo - većinom hrvatsko i jedno više³⁰. Prema Statističkom izvješću Državnog zavoda za statistiku³¹, u akademskoj godini 2021./2022. u Hrvatskoj je na visokim učilištima studiralo 2175 stranih studenata, od čega su 52 studenta državljani afričkih zemalja.

U prosincu 2022. godine Panafričko društvo u Hrvatskoj organiziralo je okrugli stol „Afričke nevolje u Hrvatskoj“³² na kojem se govorilo o izazovima s kojima se suočavaju Afrikanci u Hrvatskoj. Integracija je bila najvažnija tema o kojoj se razgovaralo, budući da se stranci općenito suočavaju s velikim poteškoćama pri integraciji u hrvatsko društvo. Integracija kao dvosmjerni proces vrlo je potrebna, ali dok mnogi stranci pokušavaju naučiti jezik kao prvi korak ka integraciji, mala pomoć ili pomoć dobivaju s druge strane.

Među navedenim izazovima u području studija su sljedeći;

- Poteškoće u učenju hrvatskog jezika. Strani studenti koji su stipendisti temeljem bilateralnih ugovora i namjeravaju studirati na hrvatskom jeziku obavezni su upisati akademsku godinu na CROATICUM-u, međutim jedna godina učenja hrvatskog jezika nije dovoljna za studiranje kolegija na visokom učilištu ustanova na hrvatskom jeziku.
- Troškovi života, kao i školovanje su skupi, a uz studij na hrvatskom jeziku je nemoguće učiti i raditi. Kao rezultat toga, studenti mogu biti neodlučni u davanju prioriteta akademskim obvezama u procesu.

Studenti iz trećih zemalja također se ne smiju prijaviti za subvencionirani smještaj u studentskim domovima³³, pa čak ni jesti u studentskim restoranima po subvencioniranim cijenama, osim ako su stipendisti³⁴. To znači da studenti iz trećih zemalja ne samo da moraju platiti školarinu, već moraju pronaći i unajmiti stan te platiti obroke po punim cijenama. Osim toga, studenti, kao državljani trećih zemalja, također su obvezni platiti naknade za zdravstveno osiguranje u okviru obveznog zdravstvenog osiguranja^{35 36}.

- Poteškoće s dobivanjem boravišne dozvole. ³⁷ Nakon završetka studija u Hrvatskoj, državljani trećih zemalja trebaju dobiti dozvolu za boravak u Hrvatskoj, a to u većini slučajeva znači pronaći posao i dobiti radnu i boravišnu dozvolu, međutim državljani trećih zemalja obično su otežani ili onemogućeni u pristupu poslovima u skladu s sa svojim akademskim kvalifikacijama. Osim što čekanje na rješavanje boravišne dozvole traje jako dugo, preduvjeti za podnošenje zahtjeva za stalni boravak su diskriminirajući prema državljanima trećih zemalja koji su u Hrvatsku došli studirati. Naime, u normalnim okolnostima nakon odobrenog privremenog boravka u Republici Hrvatskoj u neprekidnom trajanju od pet godina, državljani

³⁰ Novi List, Broj stranih studenata u Hrvatskoj porastao za 20 posto, evo zbog kojih fakulteta najviše dolaze, preuzeto 14.4. 2023., dostupno ovdje: https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/broj-stranih-studenata-u-hrvatskoj-porastao-za-20-posto-evo-zbog-kojih-fakulteta-najvise-dolaze?meta_refresh=true

³¹ Državni zavod za statistiku, Statistički izvještaj - Studenti u akademskoj godini 2020./2021., dostupno ovdje: https://podaci.dzs.hr/media/w24asnrf/si-1688-studenti-u-akademskoj-godini-2020_2021_web.pdf

³² Izazovi Afrikanaca u Hrvatskoj, okrugli stol u organizaciji PADUH-a (Panafričkog društva u Hrvatskoj), održan 10. prosinca 2022., video dostupan ovdje: <https://www.facebook.com/110086958094331/videos/927446754925705>

³³ Studentski centar Zagreb, Natječaj za raspodjelu mjesta redovitim studentima za subvencionirano stanovanje u studentske domove Studentskog centra u Zagrebu u akademskoj godini 2022./2023., dostupno ovdje: <http://sczg.unizg.hr/smjestaj/smjestaj/kriteriji-za-raspodjelu-mjesta/>

³⁴ Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na pokriće troškova prehrane studenata, (NN 120/2013, 8/2014, 113/2022), članak 2 (4)

³⁵ Sveučilište u Zagrebu: Rudarsko-geološko-naftni fakultet. Studentski život: zdravstveno osiguranje, preuzeto 15. ožujka 2023., dostupno ovdje: <https://www.petroeng-master-rqn.eu/student-life-health-insurance>

³⁶ Rent A Local. Hrvatski zdravstveni sustav i zdravstveno osiguranje u Hrvatskoj, preuzeto 15. ožujka 2023., dostupno ovdje: <https://rentalocal.eu/post/croatian-healthcare-system-and-health-insurance-in-croatia/>

³⁷ Expat in Croatia. Kako se članovi obitelji državljana EU/EEA koji nisu iz EU/EEA mogu prijaviti za stalni boravak u Hrvatskoj: Vodič za 2023., preuzeto 15.3. 2023., dostupno ovdje: <https://www.expaticroatia.com/non-eu-family-eu-permanent-residence/>

trećih zemalja s važećim statusom privremenog boravka mogu podnijeti zahtjev za dugoročni boravak uz ispunjenje svih ostalih uvjeta, ali za državljane trećih zemalja koji su boravili u Hrvatskoj na temelju „studijske dozvole“, svaka jedna godina boravka u Hrvatskoj računa se samo kao 6 mjeseci, što otežava proces³⁸.

Zaključno, potrebno je preispitati ove zakone i propise. Kreatori politika također moraju biti svjesni gore istaknutih problema kako bi prilikom donošenja zakona uzeli u obzir pogođene pojedince. Primjer je 2019. kada je prošao novi zakon koji se tiče zabrane prava studenata trećih zemalja na rad, pogođeni su pojedinci javno pokazali svoje razočaranje i to su dali do znanja govoreći raznim medijima. Zakon je gotovo odmah revidiran³⁹.

3.9.3. Preporuke

1. Sveučilišta u Hrvatskoj pri osmišljavanju i provedbi integracijskih mjera, a posebno orijentacijskih aktivnosti fakulteta, posebno trebaju voditi računa o studentima koji nisu upoznati s hrvatskim sustavom obrazovanja i koji ne poznaju hrvatski jezik.
2. Strani studenti koji su državljani trećih zemalja trebaju imati istu razinu studentskih beneficija kao i studenti hrvatski državljani u pogledu subvencioniranog studentskog doma i studentske prehrane.
3. Državljanima trećih zemalja koji su u Hrvatsku došli radi studiranja treba omogućiti podnošenje zahtjeva za dugotrajni boravak uz odobren privremeni boravak u Republici Hrvatskoj u trajanju od pet godina bez prekida. Broj godina za stjecanje dugotrajnog boravka ne bi se trebao razlikovati između državljana trećih zemalja koji su došli studirati i državljana trećih zemalja koji su došli raditi, radi spajanja obitelji ili u druge svrhe.
4. Visokokvalificirani državljani koji su studirali u Hrvatskoj i potpuno su integrirani u Hrvatskoj trebali bi moći raditi u područjima svojih interesa.
5. Fakulteti u sastavu hrvatskih sveučilišta trebali bi uvesti više kolegija i programa na stranim jezicima.

³⁸ Ministarstvo unutarnjih poslova, *Državljanima trećih zemalja*, preuzeto 19.4. 2023., dostupno ovdje: <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/drzavljanima-trecih-zemalja/281820>

³⁹ Srednja.hr, *Kraj diskriminaciji: I strani studenti moći će raditi preko student servisa*, preuzeto 19.3.2023., dostupno ovdje: <https://www.srednja.hr/faks/kraj-diskriminaciji-strani-studenti-moci-ce-raditi-student-servisa/>

4. ZAKLJUČAK

Ovo Izvješće u sjeni nije tipično izvješće kakvog šalju organizacije civilnog društva ili profesionalne organizacije u okviru svog rada. Ovo izvješće pisale su osobe koje nisu zaposlene niti profesionalno angažirane kako bi isporučili detaljan set preporuka koje bi bilo potrebno samo preuzeti od strane javnih tijela. Izvješće također nije pisano za svrhe određenog poziva ili kao alternativna nekom drugom izvješću koji država izrađuje i objavljuje.

Ovo izvješće pisano je od strane osoba koje žele doprinijeti boljem društvu i zagovarati promjene kako bi se druge osobe koje tek dolaze ili će doći u naše društvo poštedilo iskustava i nepotrebnih izazova s kojima su se autori ovog izvješća suočavali u postupku tzv. integracije. Nepotkrijepljenost izvješća detaljnim setom podataka i statistika ne bi smjelo oduzeti na važnosti stvarno proživljenih priča osoba na koje se integracijske mjere i politike najčešće odnose. Upravo suprotno - prilikom osmišljavanja i izrade politika bitno je voditi računa o potrebama i stvarnim situacijama koje državljani treće zemlje proživljavaju kako bi se uočili uzorci postupanja koji se potom mogu ispraviti, ukloniti ili poboljšati.

Pritom je zadatak na drugim dionicima da prepoznaju te uzorke te da na temelju saslušanih i pročitanih priča prepoznaju svoju ulogu, ovlasti i dužnosti, te osmisle mjere i politike kojima će se postići uspješna integracija u hrvatskom društvu. Taj zadatak podrazumijeva kontinuirano stvaranje novih prostora i foruma na kojima će novi članovi društva imati priliku izraziti svoja mišljenja, a predstavnici javnih tijela i organizacija civilnog društva strpljivo i dubinski slušati tako izražena mišljenja.

Ovo Izvješće u sjeni predstavlja jedan od takvih prostora. Osobe koje su napisale ovo izvješće bile su pozvane da pišu o onome što oni smatraju važnim za integraciju – onome što smatraju da nedostaje, ono na čemu bi trebalo poraditi, ali i ono što je njima samima pomoglo da uspostave i održe sebe u Hrvatskoj. Na temelju takvih priča osmišljene su preporuke koje su osnova za pokretanje diskusija i dijaloga s ciljem razumijevanja izazova koje sustav stavlja pred državljane trećih zemalja. Pokretanjem barem jedne takve diskusije unutar radnog tijela pojedinog ministarstva, sveučilišnog senata ili odbora tijela jedinice lokalne samouprave ovo izvješće ispunilo je svoju svrhu.